СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

1 (1105), 7—13 січня 2021

Нова радість стала!

Робота Марії Ващенко, 9 років, Софіївський центр творчості, гурток витинанки “Грайливе мереживо”. СМТ Софіївка, Дніпропетровська область

***

Чим повіншуєш мене
в цей ранок Різдвяний?
Мороз на волоссі твоїм
співає так тонко,
зривається хмаркою з уст
біле ягнятко,
теленькає дзвоник його
перед нашим порогом.
Відчиняться двері –
ввійдуть три царі
до господи
і сядуть край столу,
край чистого білого поля,
і зійде під обрусом
яра пшениця,
і зійде
з престолу до столу
Свята наша баба Докія.
Що перший – Микола,
кладе калачі, аж по груди:
Мой, жінко, –
гукає до баби, –
чи ти мене видиш?
Та виджу тебе, чоловіче.
Бодай аби нарік
не виділа вже,
не побачила
за калачами.
Що другий – то Юрій,
Юрась
тонкий, наче свічка
з веселого воску життя,
з пахучої перги,
сміється –
згорає...
і з вій,
мов з кульбаб кучерявих,
метеликів двох –
махаонів шовкових зганяє.
Що третій – Остап,
коло нього коник
з вербини,
копитами креше –
чує далеку дорогу...
Хлопчина здіймає з чола
самоцвітну корону –
мрії незбутній вінець –
і мені простягає...

Софія МАЙДАНСЬКА

“Університети продовжують практично штампувати дипломи, не підтверджені ні знаннями, ні практичними навичками”.

Українська гуманітарна наука під дамокловим мечем «Скопусу»

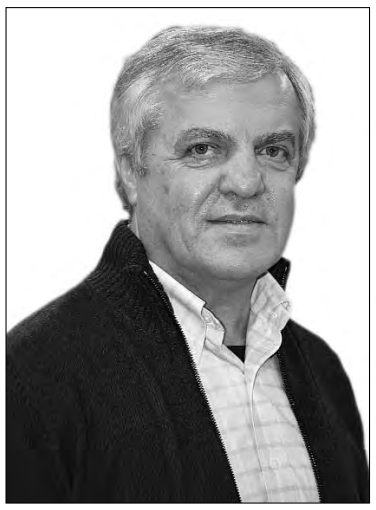

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук, професор, журналіст

Що стоїть за черговими “новаціями” Міносвіти?

В українській науці – тяжка криза, яку вже неможливо приховати. Особливо в секторах, де формується гуманітаристика.

Аргументи на поверхні. Такої міри деградації університетської освіти, такого цинізму, непорядності, невігластва керівництва на її верхах, такої вертикалі угодовства, гнучкошиєнства, продажності, непатріотизму, непрофесіоналізму, нетерпіння “білих ворон”, які подекуди ще залишаються, досі не було.

Не було досі й такого підкреслено упослідженого ставлення держави до особливо важливих, за умов не оголошеної російсько-української війни, українознавчих складових гуманітарної науки, що формують національну свідомість, духовний стрижень українців.

У засобах масової інформації та соціальних мережах звичними й не раз повторюваними стали тривожні оціночні твердження на кшталт “деградація освіти посилюється”, “наукове невігластво триває”, “хто і як вчитиме юних українців”, “жебраки від науки”, “країні не потрібні ті, хто читає і думає”, “відтік мізків за кордон зашкалює”, “липові дипломи на конвеєрі”, “плагіатори в законі” тощо. Є й категоричніші: “Серйозність і навіть трагізм ситуації з наукою в Україні все ще не усвідомлюється ні владою, ні широкою громадськістю”.

Що відбувається? Де витоки цього явища? Які очікуються наслідки?

Терпець у середовищі чесних учених уривається

У червні 2020 року багатьох в Україні сколихнула оприлюднена й активно коментована в соціальних мережах заява, написана відомим літературознавцем, професором Житомирського університету ім. І. Франка Петром Білоусом з приводу вимушеного полишення ним цього університету. Серед причин відходу учений назвав “руйнівну політику держави у галузі освіти та науки, а також вишуканий бюрократизм в університеті, несприятлива, нестерпна атмосфера на кафедрі”.

Це – лише один показовий приклад. А їх можна наводити сотнями.

Вершинний айсберг із умовною назвою “майбутнє української науки і освіти”, здається, втрачає керованість і рухається самопливом у непрогнозованому напрямку. Вражає лише реакція вищих щаблів влади: або там про це знають і з цим змирилися, або вважають, що це проблема не першорядна, отож, почекає. Свідченням такого ставлення є хронічно “зрізувальні” статті витрат на науку в щорічному бюджеті країни.

Утім, перманентно перекроюване і за структурою, і за кадровим складом Міносвіти з його щораз новими очільниками таки береться за нові реформи. Однак, як засвідчує практика, більшість із них знову виходять на загал поспішними, безсистемними, відірваними від реалій життя, а відтак – не дієвими.

Однією з останніх спроб розв’язання проблем української науки стала поява наказу Міністерства освіти України №32 від 15 січня 2018 року “Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України” .

Документ, на якого наукова спільнота давно чекала, на жаль, не розрядив, а навпаки намагнітив ситуацію, породивши низку нових проблем. Сутність того, що відбувається з упровадженням окремих положень цього документа, можна узагальнено окреслити такими слоганами: “руйнація української гуманітаристики”, “зелене світло в науці – підприємливим і грошовитим, а не талановитим і чесним”, “постановка публікаторської справи на бізнесовий потік”, “шлях до псевдонауки відкрито”.

Перші тривожні сигнали залишилися поза увагою держави

Реакцію на чергову спробу чиновників від освіти запровадити революційні зміни в ледь жевріючому бутті української науки можна простежити практично за всім ланцюгом сучасних інформаційних ресурсів – від вузькоспеціалізованих видань, до розрахованих на широкий загал друкованих і електронних ЗМІ, а також соціальних мереж.

З-поміж мережевих платформ виділю неупереджений і ґрунтовний аналіз міністерського документа у статті представника академічної спільноти, доктора економічних наук Олександра Поповича. Вже сама назва – “Наукометричне невігластво: щодо манії бюрократії запровадити цифрове оцінювання науки” – дає можливість з’ясувати змістові акценти виступу цього вченого. На конкретних прикладах із світової і національної практики автор доводить шкідливість такого документа для подальшого української науки.

Стаття ця оприлюднена в науково-популярному щотижневому виданні “Гранит науки”. До речі, показова деталь: це видання зареєстроване урядовими чинниками не України, а... Латвії.

Цілковито підтримуючи автора цієї резонансної статті, доцент економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимир Кравченко висловлює здивування щодо того, що наше Міносвіти, запроваджуючи не ефективне чуже, незаслужено ігнорує недавно створений національний ефективний електронний ресурс щодо оцінки результатів наукової діяльності співробітників класичних університетів - безкоштовну пошукову систему Google Scholar. Цю тему київські вчені порушили ще за рік до виходу згадуваного наказу Міносвіти. Але ніхто з державних чиновників на це не зреагував.

Гострота теми перекинулася й на сторінки загальнонаціональних ЗМІ.

Офіційний орган Верховної Ради України – газета “Голос України” в числі від 1 червня 2018 року – оприлюднив звернення групи учених-правників та політологів на чолі з Володимиром Горбатенком під промовистим заголовком “Scopus замість науки:чи потрібно це Україні?” Висновок звучить категорично і однозначно: “Результати ймовірного впровадження цього наказу матимуть катастрофічні наслідки і для науки, і для держави в цілому”.

Із болісними словами про кризовий стан української науки, який ще більш посилився після чергової новації Міносвіти, через тижневик “Слово Просвіти” рівно рік тому виступив доктор фізико-математичних наук Максим Стріха. Власне він висловив не лише свої думки, а й всіх учасників щорічної конференції Академії наук вищої школи. Градус пристрастей на цьому зібранні промовисто прочитується, скажімо, ось у цих словах із виступу одного з учасників конференції, адресований передусім очільникам Міносвіти: “Терпець не безмежний, коли йдеться про пряме приниження людської гідності й неможливість займатися улюбленою фаховою роботою... Ми (свого часу) говорили правду про Дмитра Табачника, то чому повинні мовчати про нинішніх очільників, які сьогодні реформують нашу освіту, не маючи жодного дня фахового трудового стажу ані у вітчизняній науці, ані в українській вищій школі”.

Все більше постів із означеної проблематики знаходимо в соціальних мережах.

Наслідки повальної університезації української освіти

На початку варто з’ясувати корінь проблеми.

Зачинається він, на переконання автора цих рядків, безпосереднього свідка й учасника цих процесів із середини, у тому періоді непростого ствердження Української держави, коли наука із специфічного цеху талановитих, одержимих і покликаних долею опинилася, за умов слабкості державотворчих інституцій і стихійності їхнього становлення, в середовищі продажної кон’юнктури.

За цих обставин наука, непомітно для пересічного громадянства, ставала масовою професію для менш обдарованих, але підприємливих та амбітних. Ставала такою передусім тому, що шлях проходження здобувачами наукових ступенів її зазвичай важкими для долання сходами помітно спрощувався завдяки допуску туди таких чужорідних “тіл” як корупція, непрофесіоналізм, непрозорий бізнес. Це те, що завжди супроводжує будь-яку хронічно нестабільну, некомпетентну і непатріотичну владу.

Ідеться про рубіж тисячоліть: кінець 90-х ХХ-го – початок 10-х років XXI століть. Варто згадати цю епоху в конкретиці зародження на українських теренах нечуваного досі *явища повальної університезації* вищої школи і, відповідно, різкої девальвації первинного значення таких понять як “університет”, “інтелігент”, “еліта нації”.

Це явище з відомих причин досі не осмислене й не описане нашими дослідниками. Тому тут – лише фрагментарно про те, в чому полягала його суть:

- зрівняння на законодавчому рівні різних форм власності спонукало до з’яви десятків нових приватних вишів, засновниками яких часто були люди, далекі від науки і освіти і такі ж рівновіддалені від справжньої сутності призначення та функціонування освітніх закладів;

- традиційні для пострадянської освіти педінститути (а таких на кожну область було по два-три) спішно переформатовувалися в університети класичного типу;

- статус академій та університетів раптом отримували колишні технікуми, коледжі, а то й училища;

- безрозбірливе творення низкою новоутворених і переформатованих університетів значної кількості філій у глибинці, які нерідко розміщувалися в гуртожитках, інших непристосованих приміщеннях, а до лектури в яких залучалися цілковито непідготовлені для такої роботи викладачі; у таких виписування “липових” дипломів про закінчення вищої освіти набуло небачених доти розмахів.

- категоріальне означення “національний”, яке первинно присвоювалося лише трьом головним університетам України (університет Шевченка, Київська політехніка та Київська Могилянка), стало прикріплюватися до все більшої кількості вишів, навіть і в низці районних центрів української глибинки (скажімо, Глухів, Умань, Переяслав, Кам’янець-Подільський), які ні за кількісним складом студентів, ні за кадровим потенціалом викладачів, ні за науково-світнім їх доробком цьому високому званню не відповідали;

- строго прописані на папері за низкою відповідних критеріїв процедури ліцензування та акредитації кожної нової спеціальності зокрема чи окремо взятого університету в цілому поступово перетворилася в головному офісі Міносвіти в простий розпродаж направо й наліво найбільш престижних спеціальностей за відповідним ціновим діапазоном.

Такі спеціальності, скажімо, як міжнародні відносини, журналістика, юриспруденція, медицина, виявилися найбільш прибутковими для вишів – за рахунок гарантованого переповнення контрактних груп тягнули й найбільшу суму “зелених”, які стабільно заносилися відповідним “рішалам” при міністерстві.

Ті з керівного складу вишів, хто проходив цю принизливу і дорогу в коштах процедуру акредитації (звісно, що все це лягало на плечі наступних вступників--контрактників), може потвердити: явище “розпродажу” у такий спосіб спеціальностей було характерне фактично чи не для кожного, в черговий раз переформатованого, освітнього міністерства з його новим очільником.

Як формувалася наукова “еліта” нації з числа пристосуванців та плагіаторів

Стихійні “паради” нових університетів породили гостру потребу в наукових кадрах – кругом відчувався голод на кандидатів і докторів наук, відповідно, й на титулованих викладачів – доцентів, професорів. Наставала “золота пора” для розмноження, також у геометричній прогресії, наукових спеціалізованих рад, білямініcтерських науково-методичних комісій, які отримали право від імені держави і фактично поза її контролем супроводжувати цей процес.

За умов, коли всі метастази корупції на цій ділянці буття вищої школи буде з корінням вирвано, громадянству стануть відомі всі тонкощі та механізми, які призвели до узурпованого лише вузьким колом високопосадових чиновників процесу “штампування” так звої наукової еліти нації з числа людей, далеких від науки, але близьких до влади і бізнесу, – від написання текстів дисертацій, організації так званого заавторства публікацій, до оплаченого супроводу процедури захисту. Переважна більшість тих, хто пройшов або прагне пройти лабіринтами тривалої в часі процедури захисту “по-чесному”, може потвердити конкретними цифрами (якщо відважиться), якими затратними і в нервах, і в коштах залишаються й сьогодні деякі з таких процедур (скажімо, все ще “непотоплювані” ставки в “зелених” за договірне опонування на спецрадах, за наукове керівництво, за публікації у “правильних”, на думку міністерства, виданнях, за “правильне” оформлення і подальший супровід атестаційних документів тощо).

Роками на рівні державних чинників фактично легалізується плагіат, саботується справа покарання тих, хто прослизає в науку нечесними методами, хто свідомо не дотримується віддавна свято толерованих у цивілізованому світі норм академічної доброчесності.

Втім, активізація в соціальних мережах наукових спільнот на кшталт “Дисергейту”, об’єднаних ідеєю вивести з тіні цю проблему й озвучити її на повен голос на міжнародному рівні, якщо її ігнорує державний провід, засвідчує: кришка з киплячого наукового казанка таки готова зірватися.

У неминучому бажанні керівництва вишів, кількість яких в Україні таки завелика, будь що вижити за рахунок контрактників помітно занизилася планка вимог до оцінювання знань. Незмінна упродовж віків теза університетської освіти “студент повинен знати і вміти” замінена нині на принизливу для більшості викладачів-професіоналів тезу “студентові треба догодити, треба сподобатися”.

За цих умов різко знизилася мотивація до наполегливого навчання студентів чесних, працьовитих, професійно зорієнтованих. Як і праця таких же викладачів. Бюрократизм і паперотворчіть на університетських кафедрах фактично витіснили дух справжньої науки, результативної освіти.

Університети продовжують практично штампувати дипломи, не підтверджені ні знаннями, ні практичними навичками. Армія носіїв таких дипломних – розчарованих українськими реаліями молодих і амбітних українців - усе більше поповнює армію заробітчан на європейських та заокеанських шляхах-дорогах.

Далі буде.

Меморіальне увічнення пам’яті подвижників-шістдесятників

23 грудня на будинку по вулиці Грушевського 4, в якому розташований Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, відбулося відкриття меморіальних дощок на пошанування пам’яті видатних діячів українського руху опору 1960-1970-х років Василя Стуса та Івана Світличного.

Рішенням Вченої Ради Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України від 7 лютого 2019 р. спільно з науковим Центром дослідження проблематики українського шістдесятництва було підтримано ініціативу про гідне пошанування та меморіальне увічнення пам’яті подвижників-шістдесятників, котрі працювали в стінах нашого Інституту, і чиїми іменами пишається не тільки українська, а й світова література і внесок котрих у здобуття Україною незалежності важко переоцінити.

Ці меморіальні дошки встановлено за Розпорядженням КМДА від 17.08.2009 р. №911.

Людмила ТАРНАШИНСЬКА,
доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, керівник Центру дослідження проблематики українського шістдесятництва
Фото **Георія ЛУК’ЯНЧУКА**

Василь Стус (1938-1985) – визначний поет-шістдесятник, талановитий перекладач, прозаїк, літературознавець і правозахисник, активний учасник руху опору тоталітарній системі в Україні, репресований. Лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка за збірку поезій “Дорога болю” (1991; посмертно). Посмертно удостоєний звання Героя України з удостоєнням ордена Держави (2005).

Восени 1963 р. В. Стус вступив до аспірантури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР зі спеціальності “Теорія літератури”. За час перебування в аспірантурі окрім роботи над дисертаційною темою підготував і здав до видавництва першу збірку творів “Круговерть”, написав низку літературно-критичних статей, надрукував кілька перекладів із Ґете, Рільке, Лорки. Однак перспективу наукової кар’єри було перекреслено рішучим виступом проти арештів української інтелігенції, що розпочалися в Україні. 55 років тому, 4 вересня 1965 р., у Києві, в кінотеатрі “Україна”, відбулася пам’ятна прем’єра фільму С. Параджанова “Тіні забутих предків”, яка перетворилася на відкритий виступ проти свавілля тоталітарної влади. З-поміж інших голосів (І. Дзюба, В. Чорновіл) прозвучав там і голос обурення молодого В. Стуса: “Де ж правда? Чому не дають говорити правду? Це неподобство!”. Перед відрахуванням за цей “обурливий факт” із аспірантури Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка АН УРСР В. Стус написав у “Пояснювальній записці” дирекції Інституту: “...Я говорив з обуренням про те, що підозріливо приховувані арешти виявляють якусь гнітючу атмосферу, яка створилася в Києві, особливо ж щодо молодих митців. Ці підозріливі арешти створюють ґрунт для страшних аналогів. Тінь кривавого 1937 р. надто близька, щоб не можна було реагувати на будь-які подібні симптоми. Чисто психологічно, чисто громадянськи – я не міг стриматись. Я вважаю, що в таких умовах мовчанка є злочином...”. Слова “Я не міг стерпіти. Я не міг мовчати” рефреном пройшли крізь усю долю нескореного Стуса.

Його відрахували з аспірантури, за ним почало стежити КДБ. Попри схвальні рецензії на його поезії, ані перша (“Круговерть”), ані друга (“Зимові дерева”) збірки не були надруковані. У січні 1972 р. його вперше арештували. Покарання відбував у мордовських і магаданських таборах. Більшість віршів, написаних у таборі, вилучалася і знищувалася, лише деякі потрапили на волю завдяки листам до дружини. Після повернення восени 1979 р. до Києва приєднався до Гельсінської правозахисної спілки. Заробляв на життя, працюючи звичайним робітником. У травні 1980 р. був знову заарештований, визнаний “особливо небезпечним рецидивістом” і у вересні засуджений на 10 років примусових робіт і 5 років заслання. Покарання відбував у таборі особливо суворого режиму ВС 389/36 у с. Кучино Чусовського району Пермської області.

Життя В. Стуса трагічно обірвалося на 47-у році, у ніч з 3 на 4 вересня 1985 р. під час голодування в карцері табору для політичних в’язнів біля села Кучино Пермської області. Поховали його на табірному цвинтарі. У листопаді 1989 р. завдяки клопотанням рідних і однодумців прах В. Стуса перепоховали на Байковому кладовищі у Києві.

Микола Горбаль, Рита Довгань, Микола Жулинський

Іван Світличний (1929-1992) – український літературознавець, мовознавець, літературний критик, поет, перекладач, діяч українського руху опору 1960-1970-х рр., репресований. Член Міжнародного ПЕН-клубу. Лауреат державної премії ім. Т. Г. Шевченка за збірку поезій, поетичних перекладів і літературно-критичних статей “Серце для куль і для рим” (1994; посмертно).

З 1952 до 1955 рр. І. Світличний навчався в аспірантурі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Науковим керівником його дисертаційного дослідження “Теорія літературного образу” на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук був академік О.І. Білецький, котрий вважав, що після доопрацювання першопочаткового тексту (“з незначними доробками”) його можна захищати як докторську. Однак І. Світличному завадила висока самовимогливість, а намір видати текст у “Науковій думці” окремою книжкою “Рухома естетика”, на жаль, не здійснився уже з причин, що не залежали від самого дослідника: після короткої “хрущовської відлиги” почалися утиски шістдесятників. Працював відповідальним секретарем журналу “Радянське літературознавство” (нині – “Слово і Час”); у 1955-1963 рр. – молодший науковий співробітник Інституту літератури АН УРСР, у 1963-1964 рр. – науковий співробітник Інституту філософії АН УРСР. Як ідейний натхненник шістдесятництва, духовний лідер національно-демократичного руху 1960-1970-х рр., один із організаторів “самвидаву”, був неодноразово заарештований. Загалом перебував у спецізоляторі КДБ (тюрмі) 2 роки 2 місяці, в таборі – 4 роки 10 місяців, на засланні – 5 років (майже увесь останній табірний рік перебував у лікарні) – усього 12 років. Звільнили його 1983 р. Його твори (поезія, переклади, літературна критика, епістолярій) побачили світ аж у 1990-2000-х рр.

У пошануванні в’язнів сумління Василя Стуса та Івана Світличного з нагоди встановлення меморіальних дощок взяли участь заступник голови Київської міської державної адміністрації Валентин Мондриївський; директор Департаменту охорони культурної спадщини міста Києва Олександр Никоряк; представник Департаменту охорони культурної спадщини міста Києва Алла Козленко; директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України Микола Жулинський; генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка, син політв’язня Василя Стуса Дмитро Стус, Марія Стус – сестра політв’язня Василя Стуса; Олесь Шевченко – політв’язень, голова Київського товариства політв’язнів і репресованих; Василь Овсієнко – в’язень радянських концтаборів, перебував в одному концтаборі з Василем Стусом; Михайло Сидоржевський – голова Національної спілки письменників України; Микола Горбаль – політв’язень радянських концтаборів, письменник; Станіслав Чернілевський – поет, кінорежисер, автор фільму, присвяченого перепохованню Василя Стуса та його побратимів у Києві; Олена Лодзинська – директор Музею шістдесятництва, Рита Довгань – волонтерка, письменниця, родина якої дружила із Василем Стусом; Орина Сокульська – голова Всеукраїнського товариства політичних в’язнів і репресованих; Олена Файнберґ – виконавча директорка Київського товариства політв’язнів і репресованих, співробітники Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України та інших академічних установ.

«Щедрик» — вітання від Кошиця через століття

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Звуки “Щедрика” у виконанні хору під керівництвом Олександра Кошиця, відтворені на першій платівці з українською музикою (1922 рік, компанія Brunswick, США), а також перший відомий грамзапис “Caroll of the Bells” прозвучали 26 грудня в міській раді Кам’янця-Подільського. Записи вперше публічно відтворили на грамофоні The Victor-Victrola VV-VI (виробництва США, 1922 рік), який є ровесником унікальної платівки.

Презентацію проводять Тіна Пересунько, Михайло Посітко, Анатолій Паладійчук

Сесійна зала міської ради в рамках презентації проєкту “Кам’янецькі ноти і крила “Щедрика” та однойменної виставки зібрала науковців, музикантів, мешканців міста. Захід, організований Кам’янець-Подільським об’єднанням товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка у співпраці з низкою громадських інституцій, навчальних закладів, був гаряче підтриманий місцевою владою і міським головою Михайлом Посітком.

Тема “Щедрика” вже декілька років — у полі зацікавлення кам’янець-подільських просвітян, оскільки саме з Кам’янцем пов’язана доля знаменитого хору, оголошеного Симоном Петлюрою агентом “культурної дипломатії незалежної України” 100 років тому і відправленого у великій світ нести звістку про мистецьку досконаліть українців, що прагнули волі і билися за свободу. Хор вже ніколи не міг повернутися до рідного дому, який захопили більшовики і втопили в крові мрію про незалежну державу. Але майже через століття в Україні зазвучав їхній спів з американської платівки...

Також під час заходу народна хорова капела “Дніпро” подарувала прем’єру пісні “The Bluebirds” (1933) – невідомої в Україні версії, яка була написана за три роки до “Carol of the Bells” і слова якої відображають саме зміст “Щедрика”. Капела є спадкоємцем і послідовником студентського хору Університету Святого Володимира, який під керівництвом Олександра Кошиця 25 грудня 1916 року у Києві вперше публічно виконав “Щедрика” на великій сцені. **Анатолій Паладійчук**, просвітянин, дослідник, повідомив:

— Сто років тому хор легендарної Української республіканської капели під керівництвом О. Кошиця був прекрасним відображенням кам’янецької доби в історії України. Шлях “Щедрика” до світової популярності розпочався у Кам’янці-Подільському, і хоча доля артистів надалі була складною, драматичною, сповненою суму за батьківщиною, вони виконали свою місію. Трагічнішою була доля самого композитора Миколи Леонтовича, який залишився в Україні і був убитий червоними окупантами. І про це ми разом з головою місцевих просвітян В’ячеславом Полятинчуком і науковцем Дмитром Бабюком і хотіли розповісти у цьому проєкті. Наукову експертизу забезпечує Тіна Пересунько, автор і координатор проєкту “Світовий тріумф “Щедрика” – 100 років культурної дипломатії України”. Запрошуємо у ці різдвяні дні долучитися до святкової казки із історичним підгрунтям, яка цього року народжується ще і в Кам’янці-Подільському!

Микола Голомша: 2020 рік — це рік втрачених можливостей

Наші болючі питання поставили співголові Всеукраїнського громадського форуму “Українська альтернатива”, почесному голові партії “Патріот”, професору права Миколі Голомші.

— Яким для України був 2020 рік: зі знаком “+”, чи “-”? Чого було більше: хорошого, чи поганого?

— Я б його найменував роком втрачених можливостей. Між програмними зобов’язаннями влади і очікуваннями людей — величезний дисонанс. Громадяни бажали швидких кроків у боротьбі з корупцією, у зростанні економіки, у поступі до заможного життя, швидкого завершення війни на Сході України та повернення Криму. На жаль, через кадрові прорахунки, через метушню, нав’язану старими політиками, цю програму так і не змогли виконати. На мій погляд, спрацювала стратегія малих тактик Путіна щодо утримання російських позицій в Криму та на Донбасі. Агресор зумів втримати те, за що він бореться.

У чому полягає позитив? Українська влада та український істеблішмент змогли побачити неперспективність обраних стратегій і тактик. Очевидно, вони зрозуміли, що ініціатива, принесена зарубіжними спеціалістами та їх “реалізаторами”, не досягла своєї мети та не дає будь-якого позитивного ефекту. Практика підхоплювати усе, що нав’язують, та втілювати це, насправді, дуже згубно діє і на економіку, і на сферу управління.

Тому у мене напрошується дуже простий висновок: українська влада має опиратися на свій народ, на його моральні та духовні цінності і використовувати потенціал виключно наших громадян. Це витікає з Конституції України та Статуту ООН. За Основним законом ми — суверенна держава з широкими повноваженнями та правами. Статут ООН говорить про те, що жодна іноземна країна не може втручатися у справи іншої суверенної держави. Є надія, що з винесених уроків та нереалізованих бажань і планів зроблять правильні висновки. У зовнішній, і внутрішній політиці керівництво держави має послуговуватися виключно Конституцією України, її законами, Статутом ООН та міжнародним законодавством. У жодному випадку неможна виставляти на міжнародний рівень людей, не готових до зовнішніх міждержавних зносин. У них мають брати участь особи з належними знаннями, досвідом і розумінням ситуації.

— Слово “коронавірус” стало головним лейтмотивом 2020 року. На скільки ефективні дії влади у боротьбі з COVID-19?

— У новітній історії не тільки Україна, але і весь світ зіткнулися з викликом під категорією пандемія. На жаль, до сьогоднішнього дня світ так і не визначився, що собою являє коронавірус. Це річ рукотворна чи природна? Більшість експертів схиляються до варіанту номер один. Якщо коронавірус — рукотворний, то це — теракт світового масштабу. Усі розробники та реалізатори хвороби мають нести відповідальність за цей злочин.

Україна, як й інші країни, виявилася не готовою до такого виклику. На жаль, десятиріччями в нашій країні відбувається знищення усього державного і корисного для людей. Натомість у нас повністю відсутня стратегія для запровадження нового. Ми бачимо руйнування медицини, стратегічний напрямок якої є нульовим. Українці стали свідками знищення санепідемстанцій. Ми маємо усвідомити, що у нас знищили хімічну, бактеріологічну, біологічну розвідку, відповідні лабораторії та хімічні війська. Хоча у законі України окреслена пріоритетність цих напрямків. Держава Україна повинна визначити стратегічний рівень розвитку медицини, а не класти це завдання на плечі невігласів. Над ним треба працювати на державному рівні. Скажімо, РНБО повинно створити авторитетну комісію, яка сформулює програмний стратегічний розвиток медицини з урахуванням конституційного принципу безоплатності надання послуг для громадян.

На мою думку, у зв’язку з непрофесійними діями окремих посадовців, ми не зуміли чітко, програмно розпочати боротьбу з пандемією та вивчити і зрозуміти необхідність двостороннього руху між владою та суспільством. Що ж стосується обрання пріоритетних програмних дій, то їх не повинні продукувати голови окремих чиновників, чи вихоплювати з пунктів запровадження в іноземних країнах. Натомість потрібно було виходити із поточного стану справ та майнової забезпеченості держави та її громадян і тенденції поширення цих викликів. Я б рекомендував створити зрозумілий для всієї України план і чітко ним користатися. Суспільство має розуміти пропозиції влади, щоб їх виконувати. Так само слід створити відповідальну комісію з найпотужніших у державі авторитетів, представників науки, практикуючих лікарів медичних закладів. Ці люди здатні напрацювати програму дій і протоколи. Україна колись у виготовленні вакцини не пасла задніх, а займала місце серед передовиків. Тому потрібно терміново нарощувати ці напрямки і виділяти на їх розвиток кошти. Думаю, слід діяти саме так.

— Навіщо відбулася конституційна криза? Це був чийсь злий умисел?

— Я вважаю, що вона є штучною. Ба більше, тут без нашого північного сусіда не обійшлося. Росія чітко зорієнтувалася, що попередня влада запроваджувала законодавчі ініціативи, ігноруючи принципи, закладені в Конституції. Адже за Основним законом, українець один раз на рік подає декларацію до податкової служби за місцем свого проживання. У Конституції нічого не вказано про його розходи, про родичів, близьких, знайомих і друзів. Тому такі положення закону суперечать вимогам Конституції. Крім того, там не вказано, що декларацію варто здавати до НАЗК. Її потрібно відправляти до податкової за місцем проживання, як це робиться у цивілізованих країнах. Тому апріорі наші сусіди, маючи всередині України колаборантів (представників ОПЗЖ — ред.), зініціювали подання до КСУ. Наскільки це було свідомо чи ні — інше питання. Ворог розраховував на міжнародний скандал, внутрішній конфлікт і дискредитацію України в очах міжнародної спільноти. Європа та США не розуміють і не можуть уявити, що у нас приймаються закони, які суперечать Конституції.

Я не вбачаю тут конституційної кризи. Хоча, криза дійсно є. І вона живе в головах людей, які не мають достатньої освіти та досвіду. Будь-які дії мають чинитися на основі законів і Конституції. Я хотів би застерегти щодо неприпустимості подібного у майбутньому. Усе, що робиться, має проходити оцінки експертів. Наскільки мені відомо, експерти Верховної Ради перед ухваленням законів про ДБР, НАЗК та НАБУ вказували на невідповідність окремих положень конституційним нормам. Потрібно було це врахувати. Я завжди казав, що зі створенням цих органів ми отримали міну уповільненої дії. І вона обов’язково розірветься: у найвідповідальніші моменти ми бачитимемо, що це спрацьовуватиме знову і знову. Тому це не можна залишати на поверхні.

Сьогодні на базі Інституту стратегічних досліджень, РНБО, експертної комісії Верховної Ради мали б відбутися слухання. З урахуваннями їхніх зауважень треба розробити рекомендації, які б пояснили, що треба зробити, аби подібних конфліктних ситуацій не було у майбутньому.

— Навіщо влада підняла ціни на комуналку та зробила їх драконівськими? Хіба не можна було обійтися без зростання тарифів?

— Безперечно, найбільшою помилкою і прорахунком влади є безвідповідальне ставлення до природних ресурсів та власної економіки. Ми не бачимо ніякої стратегії розвитку держави уже протягом 30 років. А вона потрібна. Дуже потрібна. І писати її слід, охоплюючи період не менший, ніж 50 років. Скажімо, Японія дивиться поступом на тисячоріччя. У нас, на жаль, все інакше.

Утворення НАК “Нафтогаз” є повністю антиконституційним. Акціонувати і дефакто віддавати національні прибутки окремим людям, нарощувати власне самозбагачення є злочином. Наразі єдиною законною структурою у цій сфері є державне підприємство “УкрГазВидобування”. Воно видобуває без оподаткування одну тисячу кубометрів газу. Його вартість — 680 грн. Зараз нам спеціалісти з іноземною освітою, але без досвіду і розуміння законних засад як розпоряджатися природним ресурсом в Україні, нав’язують точку зору, що все потрібно кидати на ринок. Одначе, на який ринок? На нього можна виносити щось тільки тоді, коли маєш зайве. Утім, наразі український народ потребує забезпечення. Тому природні ресурси мають працювати на українця. За часів комуністичного режиму, у 70-х роках, з України викачували до 80 мільярдів кубометрів газу. Сьогодні ми бачимо падіння видобутку. Однак керівництво “Нафтогазу” розповідає про свою просунутість та ефективність. Натомість, я б радив їх гнати брудною мітлою. Кудись далеко та назавжди.

Чиновники НАК хизуються знижкою від Росії на газ. Утім, енергоресурси не стали більш доступним для українців. Замість цього у НАК підняли тарифи. Тому у мене назріли запитання: “Хто нестиме за це відповідальність? Яка державна структура нехтує своїми обов’язками і не контролює підвищення тарифів?”

Український газ не повинен фіктивно продаватися на міжнародному рівні і повертатися нам як імпортний. Максимально його ціну можна збільшити до 110 доларів. Таким чином, українці б мали свій газ. І цієї суми вистачало би для розвитку галузі. Утім, ми маємо перешкоду, вона називається НАК “Нафтогаз”. Таке зайве та злочинне утворення є абсолютно непотрібним. Воно жирує на всенародному добрі усупереч Конституції. Саме тому його потрібно ліквідувати. Натомість державні органи мали б подбати, аби наш газ забезпечував потреби українців. Таким чином, ми б ліквідували велетенську корупційну складову, яка діє десятиріччями. У іншому випадку ми й далі слухатимемо байки від псевдоспеціалістів, які розповідатимуть нам про світовий ринок. Не варто забувати, що ці люди отримували освіту закордоном і вони орієнтуються на іноземні постулати. Однак вони повинні згадати, що Україна — найбідніша держава в Європі. Допоки ми не станемо на ноги, не піднімемо свою економіку, не зруйнуємо корупційну офшорну складову, ми тупцюватимемо на місці.

На мою думку, ми повинні позбутися кредитів МВФ. Натомість потрібно закотити рукава і плідно працювати. Також я б не радив агітувати про сумнівний розпродаж усього державного ресурсу. Було б за краще, якби хтось запропонував проаналізувати чотири хвилі приватизації. Тільки потім можна раціонально та розумно підійти до господарювання і продати непотрібний для держави ресурс.

— Що скажете про війну на Донбасі? Коли настане вирішення цього палаючого конфлікту?

— Ми говорили про те, що державі потрібні посадовці, які володіють знаннями. Такі люди мають орієнтуватися на Конституцію України, закони нашої держави, Статут ООН та міжнародне законодавство. Тоді фахівець, який матиме ту чи ту дотичність до конфлікту на Донбасі, пропонуватиме законні методи його розв’язання і діятиме у правильний спосіб, в інтересах України та національної безпеки.

Що я маю на увазі? У статті 4 Закону України “Про оборону” написано наступне. Якщо ворог перетинає кордон, уся держава має захищатися, оборонятися і стріляти. Системою захисту від агресора є оголошення воєнного стану на відповідних територіях. І це — дуже важливо. Слова на кшталт АТО чи ООС не мають жодного значення для пересічного громадянина. Наші люди і так розуміють, що на Донбасі гаряче, що там йде війна. Зовсім інша справа — світ. Якщо введено воєнний стан, має зібратися позачергова сесія Радбезу ООН. Вона може вжити санкції та згадати про Будапештський меморандум, поставити його на відповідальний рівень, надати Україні летальну зброю у якості компенсації за втрату ядерної парасольки. Окрім іншого, Радбез ООН здатен запустити до дії Міжнародний кримінальний суд, який би міг покарати за воєнні злочини і злочини проти людяності. Більше того, за Статутом ООН із країною-агресоркою розриваються дипломатичні та інші стосунки, які шкодять національній безпеці держави, аж до врегулювання конфлікту. Думаю, в такому випадку не було б жодних питань про те, чи потрібно розривати виробничі стосунки з Росією та перекривати кордон. Будь-які виправдання, на кшталт “ми очікували виборів”, законом не передбачені.

Жодні вибори не здатні виправдати невиконання статті 4 Закону України “Про оборону”. Не виключено, що усі винні у зволіканні колись нестимуть кримінальну відповідальність. Станом на сьогодні ця вимога Закону не виконана. Якщо ми, будучи жертвою нападу, починаємо плакати і ледь не закохуємося у ворога, то це — прямий прояв стокгольмського синдрому. Ми чомусь і далі терпимо колаборантів всередині країни. Ці люди продукують ворожий контент, який розповсюджують телеканали власників-апологетів країни-агресора. Такі ЗМІ поширюють фейки, які спотворюють уяву про війну на теренах “ОРДЛо” і в Криму.

На мою думку, державні органи працюють незадовільно. Не варто забувати про статтю 111 Кримінального Кодексу. Вона передбачає відповідальність за інформаційну політику на користь країни-агресора.

Наші народні депутати цілеспрямовано і чітко, від імені парламенту, їдуть в Росію. Однак жодному з них Верховна Рада не давала ні такого права, ні повноважень. Я не розумію, чому проти них немає кримінальних проваджень, а ВР і досі не прийняла закон про боротьбу з колабораціонізмом. Натомість Росія жорстко карає за будь-яку українську символіку, або слово на захист українського Криму. Тобто країна-агресор, яка мріє про знищення нашої держави, нав’язує Україні свою терористичну інформаційну політику.

Варто патріотові підтримати українську мову — його назвуть нацистом. Тільки-но він захищатиме вітчизняну духовність — з нього зроблять націоналіста. Якщо ж він запропонує боротися з колаборантами — на нього зодягнуть ярлик неонациста. Натомість, країна-агресор є нацистським рейхом. Вона руйнує у будь-якій країні світу державність. Росія — це країна-терорист №1. Її брудні лапи можна знайти ледь не у кожній точці на мапі світу: в Іраку, Сирії або Ірані, в Чехії або у Франції, в Італії або в Німеччині. Цей перелік можна продовжувати... Однак Ерефію поки не зупинили. Вона просто віднайшла метод глобального гібридного тероризму і прекрасно його втілює у життя.

Саме тому я раджу називати речі своїми іменами. Наприклад, оголосити воєнний стан. Він не є тотожним оголошенню війни Росії. Воєнний стан дозволить взяти під контроль інформаційну сферу у темі конфлікту і не дозволятиме нікому перекручувати інформацію про події на лінії вогню та окупованих територіях. Крім того, економіка працюватиме на нашу перемогу. Олігархам доведеться левову частину своїх прибутків перерахувати на фронт. Підсумовую: дії щодо ситуації на окупованих територіях повинні базувати на Конституції, Статуті ООН та міжнародному законодавстві.

Спілкувалася
Ірина САТАРОВА

Анатолій БАННИЙ: «Яка величезна сила в українців, якщо вони об’єднані високою ідеєю!»

Цими днями рідні, друзі, побратими-правозахисники і політв’язні, просвітяни і воїни, що захищають Україну від путлерівської орди, мали нагоду виголосити слова пошани і подяки волонтерові, правозахисникові, голові Полтавського обласного Товариства політв’язнів та репресованих Анатолієві Банному – 16 грудня йому виповнилося 60.

У селі Пісках біля Донецька полтавські волонтери познайомилися з бабусею Софією (на світлині обіймає воїна), хату якої, а потім і інші тимчасові житла, зруйнували снаряди путлерівських ординців. Але бабуся не здається і рідний край полишати не збирається...

“Оборонцям України потрібна і конкретна допомога, і моральна підтримка”

— Пане Анатолію, куди їздили цього разу?

— Відвідали воїнів 17-ї танкової бригади. У мене з ними давно склалися дружні стосунки. Коли у них виникає якась проблема, вони телефонують: “Анатолію Григоровичу, допоможіть...” Цього разу, окрім іншого, віз їм плівку. Їхній підрозділ стоїть у полі, а на Донбасі в холодну пору вітри такі пронизливі, тож слід утеплювати й захищати від дощу та снігу і намети, і господарські споруди. Хлопці молодці – зробили собі навіть лазню. Таким чином підтримують і свою фізичну форму, і бойовий дух. Плівка від наших волонтерів також потрібна була морським піхотинцям та воїнам 72-ї бригади, вони у бліндажах на передовій, тож щоб бліндажі не затікали, їх треба накрити плівкою.

За наступною поїздкою маємо привезти воїнам 17-ї танкової бригади генератор, щоб вони не залежали від якихось проблем з під’єднанням до електромереж.

2020 року дуже складно було: Станиця Луганська горіла, Золоте, позиції 72-ї бригади, Зайцеве, Майорське, позиції 137-го батальйону морської піхоти – все вигоріло. Вогонь нищив будинки місцевих мешканців, комунікації, бліндажі, бойову техніку наших воїнів, бо “сєпари” підпалювали суху траву. Детонували міни та інші боєприпаси.

Тож волонтерам було що робити. І завдяки небайдужим людям, які допомогу фронту вважають своїм громадянським обов’язком, ми намагалися хоч якось закрити ті пробоїни, які найвищі державні посадовці тільки обіцяли, але так і не змогли закрити. Уявіть собі: якщо від обстрілу чи підпалу постраждав БТР, то хлопці мусили самі його ремонтувати, за власний кошт!

— А годують наших воїнів нормально, чи залишається потреба в харчах, як на початку війни?

— Ситуація краща, ніж у 2014-2016 роках. Слава Богу, нині такого вже немає, але якщо, окрім плівки, сіток, приладів, техніки ми й сьогодні веземо на фронт якісь гостинці, то це передусім підтримка моральна. Вона дуже потрібна оборонцям України. Коли армія не воює, а має сидіти в окопах, виконуючи наказ не стріляти, в той час як ворог постійно порушує перемир’я, в душі солдатів мимоволі закрадається відчай, зневіра, відчуття, що і командуванню, і всім співвітчизникам до них байдуже. І тому такі важливі і мальована листівочка від школярика, і якийсь смаколик на додачу до солдатського пайка.

— Знаю, що Ви часом берете із собою у поїздки в прифронтову зону професійних артистів чи таких виконавців пісень про українську свободу, як полтавський поет і співак Юрій Трейгель. Як зустрічає такі концерти місцеве населення?

— По-різному. А як може зустрічати нас місцеве населення, коли прифронтова зона – це територія інформаційного простору російського агресора? Бувало, “зависнеш” у хлопців на “нульовці” на кілька днів, то й сам мимоволі стаєш споживачем російського інформаційного продукту в обгортці з колабораціоністськими логотипами “ДНР” та “ЛНР”. На превеликий жаль, українського продукту там немає або майже немає: через слабку потужність українських передавачів росіяни разом зі своїми “супутниками” або “глушать” його потужнішим сигналом, або через свою фізичну слабкість сигнали українських телеканалів не покривають зони бойових дій та тимчасово окупованих територій. Відтак ми повністю програємо російському окупантові інформаційну війну, а тому місцеве населення і живе в ілюзіях “русского міра”. Звісно, не все, але його більшість. І щоб така ситуативна більшість переросла в ситуативну меншість, державним інституціям слід добре попрацювати.

Я вдячний Департаменту культури та туризму Полтавської облдержадміністрації, творчим колективам Полтавської обласної філармонії, музично-драматичного театру імені Гоголя, Обласного центру народної творчості та культурно-освітньої роботи, міського будинку культури, іншим професійним і самодіяльним митцям за їхню титанічну патріотичну працю задля повернення зросійщеного Донбасу в лоно Української держави.

Другий рік ми дружимо з катеринівцями. Українськими піснями у виконанні Дмитра Соколова та ансамблю народної пісні “Коза Дереза” ми все ж розтопили кригу зневіри в їхніх серцях. “За п’ять років російсько-української війни до нас не лише з концертом, а й з добрим словом ніхто не заїжджав, — із сумом розповідали мешканці Катеринівки. — У минулому році зібралося нас чоловік сорок – хотіли поспілкуватися з президентом. Але його кортеж, уздрівши нас, лише додав швидкості”.

У нас, полтавських волонтерів, багато добрих друзів не лише серед воїнів, а й серед тих мешканців прифронтової зони, яким ця війна відкрила справжнє обличчя “братньої” Росії. Буваючи у Пісках, відвідуємо, наприклад, бабусю Софію, слова якої запам’яталися мені назавжди. Її будинок окупанти розбомбили, та ж сама доля спіткала і ще п’ять хат, де вона поселялася. Показуючи на руїни, бабуся каже: “Ось він який, русскій мір. Але це наша земля, і я звідси нікуди не піду...” Вона мені завжди замовляє ярий часник для садіння. “Русскій мір” посипає її село снарядами, а бабуся Софія уперто щовесни садить городець, не здається.

— Торік на центральних телеканалах в інтерв’ю із заступником голови Нацполіції України, заступником командувача ООС Вадимом Трояном у титрах Вас зазначили як мешканця Катеринівки. Що Ви там робили?

— Якось, перебуваючи восени 2019 року з волонтерками Наталією Воронковою та Наталією Костіною в Золотому-4, де планувалося дзеркальне розведення (як на мене, односторонній відступ) сил та засобів ЗСУ по лінії розмежування (чомусь не лінії фронту, як надруковано у військових підручниках), я став випадковим свідком “державницької” позиції представників місцевої влади.

Щоб з’ясувати думку мешканців села Катеринівки щодо розведення військ заступник командувача ООС, заступник голови Нацполіції України Вадим Троян з волонтерами та іншими супроводжуючими двома автомобілями виїхали в Катеринівку. Зі мною в автомобілі було двоє поліцейських та невідома особа жіночої статі. Мабуть, слідча, подумав я. “Кто такая эта Воронкова? Что она себе позволяет? Моя бы воля, то мешок ей на голову, дальше в лес, а там – пулю в затылок, и нет проблем”, — цинічно заявила жінка, не маючи уявлення, хто я такий. “Чи не занадто?” — запитав я у тої жорстокої пані (чи “госпожі”), яка так ненавиділа самовіддану волонтерку. Незнайомка промовчала, поліціянти теж. Незабаром я з’ясував, що це – тимчасова виконувачка обов’язків керівника місцевої державної адміністрації міста Золотого Інна Демиденко.

У ході 40-хвилинної телефонної розмови з головою Луганської ОДА Віталієм Комарницьким щодо ситуації навколо розведення військ у Золотому-4 та Катеринівці я повідомив керівникові області і про цей ганебний факт. Утім, “пішов” Комарницький, а дама з двома паспортами продовжує “руліть” Золотим.

“Якщо ти за Україну, то будь готовим до всього…”

— Знаю, що Ваш син Богдан був на фронті, пережив багато страшних ситуацій…

— Службу в армії Богдан починав у 2013 році у Василькові під Києвом після закінчення Харківського національного аграрного університету імені Докучаєва. 30 листопада син мав складати присягу, і я поїхав до нього. Пізно вночі приїхав на залізничний вокзал у Києві, до Василькова вирішив добиратися вранці, а тим часом пішов на Майдан. О третій тридцять прийшов, а о четвертій години беркутівці пішли в наступ. Тоді лише півроку минуло після моєї операції, тож я ще не був таким сильним бійцем, але дубінатора і мені перепало. Відтіснили нас до Михайлівського собору, він був відчинений, і священики багатьох людей врятували, перев’язали – уклін їм і шана! Як добре, що є в нас Українська церква!..

Анатолій Банний у Соледарі в Спільному центрі з контролю та координації питань припинення вогню та стабілізації лінії розмежування сторін. Серпень 2018 р.

Богдан воював у складі 53-ї окремої механізованої бригади Збройних Сил України. За роки війни пройшов шлях від рядового до лейтенанта, командира мотопіхотного взводу. Якось у 2016 році син телефонує: “Бригаду вивели із зони АТО на полігон “Широкий лан”, що на Миколаївщині. Тут багнюки по коліна, жахливі умови. Що порадиш робити?” “Ідіть у військову прокуратуру”.

І хлопці пішли в прокуратуру до Миколаєва. Цей похід мав великий резонанс у державі і показав, що військові теж мають права.

— Ваша дружина Тетяна Вам допомагає?

— Так, підтримує у всьому, і в АТО була, як і менший син Тарас. У мене вся родина – волонтери. Тарас, до речі, три місяці був на Майдані в Києві. І до цього часу зберігаємо наші майданівські протигази. Усе може бути. Демократія іноді потребує захисту шляхом народного опору спробам встановити диктатуру чи здати ворогові завоювання, досягнуті завдяки жертовності борців багатьох поколінь.

Наші олігархи та їхні маріонетки стають усе нахабнішими, тому ми сьогодні маємо зробити все, щоб не дати їм кинути нашу державу у прірву, знову заперти її у фарватер Москви.

— Не дамо кинути…

— Хай не сподіваються на здійснення своїх зрадницьких планів. Я пишаюся тим, що виросла молодь, яка здатна захищати ідеали Свободи, Незалежності, знає справжню історію свого народу. Ми потроху розвиваємося. От завтра у Полтаві відкриваємо меморіальну дошку Євгенові Коновальцю на приміщенні 38-ої школи, на бульварі його імені. Дошка з антивандальним покриттям, тож сподіваюся, що путлерівським агентам її не вдасться знищити.

“Українці мають єднатися в єдину світову потугу”

— Пане Анатолію, на Вашу думку, які найважливіші кроки має зробити керівництво України, щоб наша держава вистояла і перемогла у війні з Росією?

— Головне, щоб влада розуміла, що вона відповідальна за державу, в ім’я незалежності якої загинули мільйони українців. Щоб високопосадовці не почувалися тимчасовцями, завдання яких – щось урвати для себе тут і тепер, бо завтра, може, від корита проженуть. Мене завжди дивувало, як люди, котрих та чи інша хвиля політичних процесів винесла на вершину влади, втрачають шанс залишитися в історії України особою позитивною, мати якийсь плюсовий моральний баланс.

Сьогодні Україна, на жаль, стоїть над прірвою. Бо влада знову оглядається на Москву, як піснопам’ятний Янук. У нас має бути своя політика, ми самодостатня держава з багатотисячолітньою історією. Українці мають єднатися в єдину світову потугу. А держава має створювати умови для розвитку ініціативи, підприємливості своїх громадян. Людям житиметься комфортно, якщо законодавчо будуть створені сприятливі умови для ведення бізнесу. На жаль, у нас нині нищиться середній клас, малий і середній бізнес – на догоду великим корпораціям, олігархам. Особливо ці процеси посилилися під час пандемії, коли закриваються ті торговельні точки, де за прилавком 1-2 працівники, хоча там соціальну дистанцію, захист громадян від інфекції забезпечити набагато легше, ніж у супермаркеті.

Стаття 13 Конституції України проголошує нас, громадян, власниками надр країни. На практиці ж нафту і газ викачують для збагачення олігархів. За день свердловина дає 50-100 тисяч доларів прибутку. Чому він має йти в кишені окремих ненажерливих людців, а не народові України?

Турбує мене і те, що ми й далі залишаємося поліцейською державою. Це засвідчують сфабриковані справи проти патріотів України, її захисників. Сьогодні армія не має такого озброєння, як Нацгвардія. Видатки на правоохоронні органи зростають, а результатів роботи не видно.

— І все ж усупереч цьому – будьмо оптимістами! Нам своє робить — тримати свої плацдарми Свободи і захищати чесних людей від підступів нелюдів.

— Саме так. Бо по-іншому нічого не буде.

— Дякую за розмову! Здоров’я Вам і Вашій родині! Бережіть себе – ви потрібні Матері Україні і її героям!

— Героям – слава!

Розмовляла
Ганна АНТИПОВИЧ (ДЕНИСКО)

“Мова потребує активного та безкомпромісного захисту. Це наш останній рубіж!”.

Наш захисний кордон

Одна із запекліших битв на фронтах гібридної війни точиться саме на мовному. Сьогодні активізувались як відверті ненависники українського слова,так і ті, котрі вже майже 30 років закликають зважено і помірковано (за Кравчуком) вирішувати мовне питання.

Час від часу депутати-україножоби порушують у ВР питання про скасування мовного закону, перегляду його положень з метою зробити його недієвим, звузити використання української мови в освітній сфері, а у Конституційному суді знаходиться подання від депутатів з проросійської партії про ніби то його неконституційність. Хоча всупереч мовному законодавству права українців постійно порушуються, в мережах маємо багато повідомлень про розправу з українцями, які відстоюють свою рідну мову. Навіть у деяких школах вчителі (!) цькують україномовних дітей.

Нам уперто нав’язують думку, що в час війни не до мови. Тобто відмовтеся від рідної мови заради збереження держави. Але ж якої, російської?! В яких тільки гріхах не звинувачують нині українське слово! Виявляється, “смертельну небезпеку” Україні несе саме українська мова. Ніби вона винна і в загарбанні Криму російськими окупантами, і в антидержавних заколотах сепаратистів. А щоб “сшіть страну”, українська мова повинна зникнути? На відміну від росіян, які мешкають в Україні, і мові яких не загрожує зникнення, наше мовне середовище звужується до родинного кола.

Болючі рани наносить нашій мові безграмотність, що стала нормою на радіо- і телеканалах, де вона здебільшого спотворена, збіднена, насичена канцелярськими штампами.

Коли слухаєш багатьох наших міністрів, депутатів, різних оглядачів, виникає сумнів, що вони вивчали українську бодай у середній школі. Саме із щоденних виступів очільників МОЗ почула, слово ліжОк з наголосом на останньому складі (нині це тиражують на каналах), що треба затуляти *рІт, убігти* і вживати *мери*.

Калька з російської, суржик, незграбна побудова речень, зведення їх до простих вже стають нормою і на каналах, які вважаються проукраїнськими, зокрема, на тому ж Українському радіо. Ось таких “перлів” назбирала десь за кілька днів: *одягати взуття, в’язати шерсть, бачити його бачення, підсумовувати підсумки, фантастичні фантазії, мешкаючі мешканці, розпочати початок, протестуючі протестувальники*. Часто забувають, що в українській мові *біль* – чоловічого роду, а *повінь* – жіночого, *неділя і тиждень, вдача і удача, шкОда і шкодА* мають різні значення. Через неправильний наголос навіть важко зрозуміти слово: тОркатись замість торкАтись. Чомусь усіх осіб називають *особистостями*, а тому вираз *скандальна, кримінальна особистість* недоречний, бо особистість — це визначна особа. Мусили б знати, що *облік* - не лик, а бухгалтерський термін, а *короткозорість* — вада зору, а не далекоглядність, довжина — не *протяженність*. Сумнозвісна “азіровка” впевнено панує на каналах! Прикро досить часто чути, що подорожують *схІдом,* закінчують *робІти,* додають ложку *дЕхтю,* зустрінуться наступного *рІку.* Дратують оті покручі: *являються* (кому і звідки?) *якісними*, *виглядають* факти, *дякую і співчуваю вас*. Із слів *доповісти* і *доложить* (рос.) утворили часто вживаний “неологізм” *докласти*. І коли нарешті зникне ота обридлива калька: *включати, заключати, виключати*, коли припинять *закривати і відкривати*, а не *зачиняти чи відчиняти* двері?

Але найбільших знущань зазнають числівники. Чого вартий вислів *дев’яностеро чоловік!* Вразило, що у радіопередачі Марини Фіалко про зв’язкову УПА Параску Ластівку вона разом із співрозмовницею, пані Мельник, називали легендарну жінку то *зв’язківкою*, то *зв’язцевою*, то *зв’язцівкою*. Що це? Недбалість, лінощі, неповага до слухачів?

Тому брутальне ставлення до державної мови вважаю свідомим прагненням показати її недолугість, а отже, неможливість формувати нею свою думку. Саме відверто расистське висловлювання почули від продюсерки серіалів на “1+1” Олени Єремєєвої, що українська мова годиться лише для зйомок комедій. І такий образ української мови нав’язується мільйонам слухачів.

Дуже модно стало рясно пересипати свою мову англійськими словцями. І тому, для прикладу, температуру вже не вимірюють, а скринять (точніший результат, певно). Інколи треба звертатись до спеціального словника термінів. Не думаю, що іноземна цих англофілів досконала, а ось похизуватись її знанням дуже вже хочеться.

Українська мова зазнає великих втрат через нехтування саме їй притаманними термінами і виразами, а постійне калькування російської приводить до втрати мелодійності та збіднення.

Ганебно свідомо калічити українську мову. Це злочин, яким, як писав Іван Франко, ці люди хочуть “показати її неспосібність до літературного розвитку”. І словоблудя шириться каналами!

Я вже не зупиняюсь на рекламі, дублюванні фільмів, стрічці новин. Хочеться згадати і тексти пісень. Недавно почула оспівування родимок, які з’являються у коханої на сонці. Думаю, що це небезпечне поєднання. Певно, автор мав на увазі таки ластовиння. На жаль, таке недбале ставлення до слова все частіше зустрічаю і на сторінках творів відомих сучасних літераторів...

Мова — найкоштовніше багатство нації, її захисний кордон. Мусимо затямити, що хибні, кальковані, казенні вислови, які тиражуються в інформаційному просторі, спричиняють умертвіння нашої мови. Тож маємо постійно заглядати в її словникову скарбничку. Українська мова, що постраждала від примусового зближення з мовою колонізаторів, важко загоює страшні рани на своєму тілі. Мова потребує активного та безкомпромісного захисту. Це наш останній рубіж!

Зоя ШАЛІВСЬКА,
біохімік за фахом, просвітянка.
м. Конотоп

ПРОТИАНГЛІЗМ Від Ірини ФАРІОН. Подача 15. АУТФІТ

Є такий різновид інфоджерел, що запилють інфопростір. Саме з такого розряду повідомлення на сторінці tsn.ua, що мимоволі разить очі і вражає безглуздістю. Ось цей інфошедевр:

“*У чорному светрі та полуничних штанях: новий* ***аутфіт*** *Олени Зеленської*”. Справді, чим ще може бути прикметна ця жінка? Хіба *аутфітом*.

Що означає цей ***аутфіт*** в англійській мові?

utfit [ˈʌʊtfit] *n*

1. спорядження; екіпірування; устаткування; умундирування;

2. приладдя, інструмент; **a carpenter’s ~** інструмент тесляра;

mental ~ розумовий багаж.

utfit [ˈʌʊtfit] *v* (*past і p. p.* **outfitted**, *pres. p.* **outfitting**)

споряджати; екіпірувати; постачати обладнанням; умундировувати.

two-piece [ˌtu:ˈpi:s] *a* що складається з двох частин; ~ utfit 1) костюм-двійка; піджак і штани; 2) жіночий костюм (за ВАУС)

Влучно зауважив відомий поет, що “*найпоказовіша ознака провінціялізму – **неперебірливе переймання в чуже***” (Б. Олійник). У цьому випадкові маємо демонстрацію провінційности як лягання під чуже в квадраті: чота Зеленських, що завжди була в Україні рупором чужого і ворожого “рускава міра” як типового безродного совка, і провінційної писаки – автора цього речення, для якого новоанглізм *аутфіт* – спосіб похизуватися чужим, бо на своє нема ні знань, ні моральної сили.

Натомість у цьому реченні *аутфіт* таке ж недоречне, як полуниці на штанях, бо по-нашому – це *жіночий костюм* чи просто *стрій*, одне зі значень якого “те, в що наряджаються, вбираються; наряд”, “одежа”: “*Дівчата одягли найкращі свої строї, може, приготовані для майбутнього весілля*” (СУМ ІХ, с. 773) – звідси *вистроїтися* в одному зі значень “гарно, святково одягатися”: *“Вистроїлась, як лялечка”* (Номис); “*Міщило звелів усім вистроїтися в ромейські святкові шати”* (П. Загребельний) (СУМ 20, с. 372, 2013; режим доступу; https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=11004&page=371).

Себто не **аутфіт**, а *наряд, стрій, костюм*.

У чужому ходять або бідні, або злодії.

Подача 16. ФРІ(И)К

Уперше я почула слово *фрі(и)к*, кинуте на адресу мою й добре відомих мені людей – письменниці Лариси Ніцой та журналіста Остапа Дроздова. Лариса Ніцой за фахом український філолог, громадська діячка, творча особистість, пасіонарна захисниця української мови. Остап Дроздов у своєму світогляді останнім часом стрімко еволюціонував у бік україноцентризму як банального інстинкту національного самозбереження. Нас об’єднує гостра критика синдрому яничарства українців, що захищають своє право бути хворими – тобто “рускоязичними”. “Мова пана в устах поневоленого – це мова раба”, – каже геніяльний Тацит. Російськомовність в Україні – це наслідок окупації України Росією. Тобто це Росія в Україні – ворог всередині мого дому. Вільні й гідні люди ніколи не приймуть окупації. Саме про це ми і говоримо: Фаріон, Ніцой, Дроздов. І через це нас названо *фрі(и)ками*, і то в такій показовій словосполуці, як “*патріотичні фріки*”. А Фаріон, як виявилося, саме той “*фрік*”, якому “*давно повинні були впаяти від 2-х до 5-ти років в’язниці*”, як мріє про це якийсь інтернетний писака Гліб Ляшенко. А ще він стурбований, “*Як втихомирити Ніцой і подібних їй* ***патріотичних фріків****?”*.

То що ж це за словознак такий, що не дає спокою істоті з суфіксом -енко? Подивімося у контекст стурбованого журналіста: “*Настала осінь, і у Лариси Ніцой, “великої” дитячої письменниці, почалося сезонне загострення.... Вона влаштувала черговий скандал в супермаркеті через те, що касир спілкувалася з нею на мові країни-агресора. Ніцой вимагає силою примушувати російськомовних говорити українською мовою*”.

“*Ніцой є яскравим представником* ***субкультури патріотичних фріків****. Але після Майдану в Україні у неї розвелося безліч конкурентів. Послухайте, наприклад, львівського журналіста Остапа Дроздова*”.

“*А пам’ятаєте полум’яну націонал-патріотку Ірину Фаріон? Про неї якось взагалі стали забувати останнім часом <...> за фактом її ненависницьких висловлювань, давно повинні були впаяти від 2-х до 5-ти років в’язниці. За все тієї ж 161-ю статтею. Але, її ніхто не чіпає! Їй можна. Вона патріотка зі Львова*”. [Гліб Ляшенко. https://klymenko-time.com/uk/obshhestvo/vojna-frikov-protiv-yazyka-skandaly-niczoj-i-farion/23 вересня 2020].

Отож в англійській мові *freak* – це дієслово і іменник:

freak [fri:k] *v* 1. вкривати плямами або смугами; поцяткувати; **2.** різноманітнити.

freak [fri:k] n 1. примха; химера; каприз; чудацтво, дивацтво; **of fortune** каприз, примха долі; ~ ~ **of imagination** гра, витівка фантазії; примха; **2.** потвора (**of nature**); **3.** ненормальний хід чи перебіг (*якогось природного процесу*); **4.** *рад.* раптове припинення *або* відновлення радіоприйняття; **5.** *кін.* частота.

За американським варіянтом англійської мови: *freak,* n: 1. дуже незвична і несподівана подія чи ситуація; 2. людина, яку вважають дивною через її незвичну зовнішність або поведінку; 3. людина, яка одержима певним інтересом або надзвичайно захоплена нею; 4. людина, залежна від наркотика певного виду; 5. арх. раптова довільна зміна думки; примха.

freak, v: поводитись або спричиняти себе до дикої та нераціональної поведінки, як правило, через наслідки екстремальних емоцій, психічних захворювань чи наркотиків (за Словником США: https://www.lexico.com/en/definition/freak).

Як бачимо, на україномовному ґрунті ця лексична одиниця звузила значення, очевидно, до *дивацтво*, *нераціональна поведінка* чи *одержимість певним інтересом*, демонструючи суміш англо-американського варіянту англійської мови.

Натомість зауважимо на синонімному багатстві лексичної одиниці *дивак*: *чудасій, химерник, кумедник, проява, оригінал, чудій*; ж. *дивачка, химерничка* (С. Караванський. Практичний словник синонімів української мови. 5-те вид. Львів, с. 89); зокрема вражає багатством словотвірна синонімія: *чудар, чудачок, чудило, чудій, чудний, чуднуватий* (О. Вусик. Словник синонімів української мови. Тернопіль, 2013, с. 139).

Та чи під силу це синонімне багатство нашої мови якомусь Ляшенкові? Його сплющений мозок може вмістити лише банальний англоварваризм *фрік,* та й то в абсолютній невідповідності до ідентифікованих осіб. Бо хіба ця істота – *зовсім безмозкла, безкебетна, безтямна, безумна, безтолкова, вольтонута, дураковата, задудунчена, зачемеричена, збезуміла, зцапіла, йолопувата, малахольна, міднолоба, недоколихана, недоумкувата, неклепана, нетеленькувата, обараніла, прибацана, придуркувата, припадочна, притуркана, причмелена, пришелепкувата, слабоумкувата, стуманіла, тумакувата, туподумна, туполоба, чмелена, чокнута, чумлена, юродива* (за Вусик, с.167–169) – може зрозуміти мотиви вчинків та світогляд Фаріон, Ніцой чи Дроздова? **Народжені повзати не літають!**

Звернення
до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. **Петришин Володимир Євгенович** — 500 грн;
2. **Петренко Петро Петрович** — 300 грн;
3. **Гальченко Сергій Анастасійович** — 1000 грн.

Друга річниця створення ПЦУ: реальні факти про Українську церкву, які руйнують російські міфи

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

ПЦУ є єдиною канонічною церквою на території України

15 грудня виповнилося два роки відтоді, як було створено Православну церкву України. Саме 15 грудня 2018 року в Києві провели Об’єднавчий собор українських православних церков, учасники якого затвердили статут та обрали Предстоятеля Православної церкви України (ПЦУ). Знакову подію, яка відбулася в Київському соборі Святої Софії, визнав Вселенський патріархат — проведення собору очолював представник Константинополя, митрополит Галльський Еммануїл. Вселенський патріархат наприкінці 2018 року дарував ПЦУ канонічну автокефалію. Українська церква стала єдиною законною правонаступницею Київської митрополії, заснованої наприкінці X століття та отримала 15 місце у списку (диптиху) автокефальних церков, лише формально ставши найомолодшою з них.

Найважливіші факти про створення Православної Церкви України, її значення та сучасний стан в Україні.

ПЦУ є єдиною канонічною церквою на території України.

Об’єднавчий Собор українських церков у грудні 2019 року обрав митрополита Епіфанія (Сергій Думенко, якому на той момент було 39 років) канонічним митрополитом Київським і всієї України та прийняв Статут Церкви України. “Відтоді нова автокефальна церква України є єдиною канонічною Православною Церквою на території Української Держави, та Блаженніший Митрополит Київський та всієї України має бути визнаний її канонічним Предстоятелем”, – повідомив Вселенський патріарх Варфоломій.

Константинополь підкреслив, що ієрархи РПЦ в Україні (УПЦ МП) уже не є місцевими правлячими єпископами: “А втім, у дусі пастирської чуйності, ми тимчасово терпимо існування українських ієрархів під Росією не як місцевих правлячих єпископів, а лише як титулярних або тих, що перебувають (мають резиденцію) в Україні, ієрархів, згідно з каноном 8 I Нікейського собору, сподіваючись, що, волею Божою, вони незабаром об’єднаються з помісною Церквою”, – повідомив патріарх. З огляду на це митрополит Онуфрій уже не розглядається Константинополем як канонічний митрополит Київський, а лише як ієрарх, що проживає в Києві. Від 11 жовтня 2018 року, коли відбулося скасування акту від 1686 року про тимчасову передачу Київської митрополії в управління Московської церкви, в Україні УПЦ МП більше не існує, хоча РПЦ продовжує не визнавати це рішення та продовжує вважати Онуфрія “митрополитом Київським”, а УПЦ МП – “єдиною канонічною православною церквою в Україні”.

Особливо варто звернути увагу на позицію патріарха Варфоломія щодо актуального канонічного статусу архієреїв УПЦ МП. **Позиція Варфоломія: існування Московської церкви в Україні є лише тимчасовим явищем!** Більшість українців вважають себе вірними ПЦУ. Кількість вірних Православної церкви України за рік зросла на третину. Про це свідчать результати

дослідження Центру Разумкова “Релігія й церква в українському суспільстві”, проведеного в жовтні 2020 року. Серед тих, хто вважає себе православним, до ПЦУ визнали належність 32,2% опитаних, до УПЦ (МП) – 21,9%, просто православними себе вважать 43,1% опитаних, з іншими православними церквами себе асоціюють 0,8% опитаних. Представник прес-служби ПЦУ Михайло Омельян розповів, що наразі ПЦУ намагається постати сучасною церквою. За його словами, до церкви приходять відвідувачки без головних уборів, хоча на вході й висить прохання до жінок не заходити до храму з непокритою головою. “З приводу так званого дрескоду, то ми дивимось спершу на людину й особистість, а не на її одяг, — пояснює Омельян. — Для нас передусім важливо, що людина прийшла до храму”. ПЦУ визнала, що на сучасному рівні розвитку медицини дієвим способом захисту від інфекцій є вакцинація і зазначила це на своїй сторінці у Facebook: “Вакцинуючись, ми турбуємося не лише про себе, але й про своїх рідних та близьких”. До речі, зараз у ПЦУ обговорюють нові реформи, як-от перехід з юліанського на григоріанський календар. Зокрема, йдеться про перенесення Різдва з 7 січня на 25 грудня. “Ми як церква будемо готові до переходу в той час, коли зрозуміємо, що всі вірні є одностайними, і ми гуртом перейдемо до святкування за новим стилем”, – запевнив у своєму зверненні до вірян митрополит Епіфаній під час недільного богослужіння у Михайлівському соборі.

З Богом у серці

Олександра ПРИХОДЬКО-ВОЗНЯК,
голова районної організації “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, прихожанка храму Святої рівноапостольної княгині Ольги, передплатниця та шанувальниця газет “Відродження” та “Слово Просвіти”.

У нашому селищі Глибока Чернівецької області активісти-патріоти, в більшості з сімей репресованих, на чолі з Просвітою, Народним Домом, Козацькою Вартою , з очільниками Народного Руху (Возняк О.Г., Царик Є.І., Лопуляк І.К., Майщук М.С.) в дев’яності роки спорудили пам’ятник “Борцям за волю”, біля підніжжя якого ми приходили молитися рідною мовою, коли ще не мали свого приміщення. Очолював богослужіння отець Володимир Федів...

І ось одного дня всі разом вирушили до тодішнього голови райдержадміністрації Миколи Миколайовича Карлійчука. Він посприяв виділенню невеликого приміщення старої школи — колишньої майстерні. І ми всі дружно перетворили його в тимчасову церкву, на відкриття якої прибув високоповажний високопреосвященний владика Данило. Через деякий час п. Карлійчук М. М. посприяв виділенню місця для будівництво храму саме там, де показував молодий новопризначений священик Роман Грищук.

З приходом до нас отця Романа закипіла велика робота по спорудженню не просто церкви, а величного храму. Ця подвижницька робота продовжується під його керівництвом протягом двадцяти років — і по цей день. Він зранку до пізнього вечора перебував на будівництві, і сяяли його очі, коли було хоч щось зроблено... Спочатку прихожан було мало, здебільшого старенькі, коштів майже зовсім не було, то молодий священик протягом двадцяти років не брав тієї малої зарплати, яку громада йому виділяла. Але отець Роман сам копав, носив пісок, організовував людей на щоденні “толоки”. Він зростав, мужнів разом з паствою, яка все більше довіряла йому, горнулась і пишалась його патріотизмом, відданістю, чесністю та працелюбством. Ми раніше не зустрічали Людини з таким щирим, добропорядним, небайдужим серцем.

У той період я очолювала районну організацію профспілки працівників освіти. Кабінет мала в приміщенні школи, вікна якого виходили на вулицю — і будівництво було на видноті, як на долоні. Якось пізнього холодного листопадового вечора я, затримавшись на роботі, побачила крізь вікно, як до фундаменту будівництва під’їхав якийсь автомобіль і зупинився, не вимикаючи фар. Я миттю побігла туди і побачила, як на старенькому “Москвичу”, на чотирьох спущених колесах наш отець Роман привіз мішки з цементом і почав сам розвантажувати, зрідка хукаючи у замерзлі руки.

У моєму серці ворухнулось щось тепле, і сльози співчуття, подяки та поваги полилися з очей... “Чого Ви хвилюєтесь? Нічого зі мною не станеться... — сказав він. — Усі

мусимо працювати однаково, відпочивати будемо потім”.

Та я не знаю, чи колись ця людина відпочиває...

У мене був фотоапарат та відеокамера. Я знімала, і ці матеріали ми розсилали по усьому світу, прохаючи допомоги. Та відповідь і допомога прийшли тільки з Канади та Німеччини, а наші державні діячі та депутати жодного разу так і не відгукнулись, не допомогли...

Усе своє життя о. Роман сам навчається і навчає нас. Успішно навчаються його діти, беруть активну участь у розбудові нашої Вітчизни. Члени сім’ї створили сімейний ансамбль “Україночка” і брали участь у вшануванні пам’яті та ювілейних дат Т. Г. Шевченка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Домки Ботушанської та ін.

Дорогі друзі нашої улюбленої, однієї із кращих патріотичних, наукових, народних газет “Просвіта”! Приємно читати різноманітні матеріали з життя освітян, працівників культури, які постійно з’являються на шпальтах улюбленої газети. Нехай вороги та байдужі мешканці не порадіють тимчасовим негараздам у нашому такому важкому періоді становлення та відбудови.

Сьогодні хочу розповісти про наше просвітянське життя. Цей рік для всіх нас, як і для мене, був особливо несприятливим. Перехворіла коронавірусом. Переважно богослужіння дивилася по телебаченню, майже чотири місяці хворіла, а прихожани разом з о. Романом молилися за мене, за всіх — і за Вас, шановні друзі...

У 2014 році наш о. Роман був на Майдані. Виносив поранених, готував для студентів канапки. Залишив четверо діточок, підставляв своє серце під кулі... Снайпер цілився в око, але у мить, коли куля ворожа вже летіла, він випадково зробив крок уперед — і вона, на щастя, лише обпалила йому обличчя. Наш отець Роман — капелан... Там, де наші земляки-глибочани захищають Україну, він у числі перших був наставником і волонтером, другом і душпастирем. Сотні разів особисто відвозив для наших захисників продукти, теплий одяг, сітки, сплетені руками стареньких прихожан, багатьох з яких уже, на жаль, немає серед нас. Разом з бійцями там, на Донбасі, спорудили капличку. Навчав молитися, сповідав бійців, повінчав закоханих також там, на війні... А тут ми всією громадою зустріли його у військових обладунках, які йому так личили!

Нас, прихожан Православної церкви України, не так багато, а тому маємо з повагою ставитись один до одного. Не даваймо можливості нашим противникам радіти з тимчасових непорозумінь та помилок. Нещодавно мене зустріла колишня наша випускниця, нині адвокат, народжена тут, у Карпатах, де тисячі патріотів загинули в оселях, лісах, криївках, у таборах смерті, захищаючи Україну від сталінських та гітлерівських посіпак. Вона запитала: “І ви, людина з вищою освітою, ходите до цієї неканонічної церкви?” Я їй відповіла: “Та я тому й ходжу до української церкви, що я — людина з вищою освітою... І я — українка!”

І, дійсно, щаслива та людина, яка несе у своїй душі, у серці Добро, Мир, Порядність, Злагоду та все чисте і світле! Часто саме таких людей Бог посилає нам для порятунку душі... Щоб оцінити подвижницьку діяльність нашого о. Романа Грищука, потрібно прилучитись та придивитись до його особистості, до невтомної діяльності у творенні нашої української православної церкви, у відтворенні та збереженні історичної правди про нашу віру та церкву, вслухатися у його розумні твердження та проповіді.

Нехай для Вас усіх і для нього нагородою та подякою пролунають оці рядки:

Хто нам шлях перейшов на зорі уповні,
Посміхнувся привітно і мило,
Чи хустинка пливла в дорогому вікні,
Мов священні любові вітрила,
Тому шана велика і дяки земні!
Хай збуваються думи і мрії
Того, хто в дорогому вікні
Засвітив всі печалі й надії...
І нехай у віках
Відцвітають жита,
А розлукам немає зупину —
Вічна дяка, хто руку в негоду подав
Й добру усмішку в душу закинув!

“На Різдво, 25 грудня 1845 р., він написав свій безсмертний “Заповіт”.

Тарас Шевченко: «От Бог дає і свято своє велике на радість добрим людям…»

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Проєкт “Подробиці Шевченкового життя” започатковано в січні 2019 р. Він умотивований глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Г. Шевченка до редактора “Народного чтения” (лютий 1860 р.):

“…Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування… тим більше, що історія мого життя становить частину історії моєї батьківщини. Але я не маю духу входити у всі її подробиці”.

До Різдва Христового Володимир Мельниченко приурочує розповідь про дуже важливі твори, написані Тарасом Шевченком саме у ці святкові дні, а також — про деякі подробиці його життя, пов’язані з ним.

“Кайдани порвіте”

Двадцять третього жовтня 1845 р., Шевченко поскаржився у листі до А. Г. і Н. Я. Родзянків, що дуже простудився: *“С того времени, как приехал я в Миргород, ни разу ещё не выходил из комнаты, и ко всему этому ещё нечего читать. Если бы не Библия, то можно было бы с ума сойти”*. Через тиждень поет уже приїхав до Переяслава, де його вдома лікував А. О. Козачковський, який у спогадах залишив алмазний рядок: “Іноді він читав Біблію, відзначаючи місця, що вражали особливою величчю думки; на жаль, ця Біблія під час пожежі згоріла”. У мене немає сумніву, що, говорячи словами поета, *“Святая Біблія”* лежала у тяжко хворого Шевченка під рукою, коли на Різдво, 25 грудня 1845 р., він написав свій безсмертний “Заповіт”:

Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій...

Цей Шевченків заповіт українці виконали — нинішнього року відзначаємо 160-у річницю перевезення його праху з Петербурга в Україну й перепоховання в Каневі на Чернечій горі[1]. Нагадаю, що в Києві панахиду за упокій Шевченкової душі було відправлено в церкві Різдва Христового на Подолі.

Щодо найважливішого Шевченкового заповіту — *“кайдани порвіте”*, — то його реалізація триває до цього часу...

Які кайдани заповідав порвати національний Пророк? Багато хто визнає це питання риторичним. Адже, мовляв, усе давно і всім відомо! І все-таки, все-таки... Певно, що йшлося про кайдани царизму і кріпосництва, соціально-класового поневолення. Безперечно! Та погляньмо на “Заповіт”, опираючись на підказки, які сам Тарас Григорович залишив. У поемі “Кавказ” названо тих, які навчали “*Кайдани кувати, / Як і носить!..”* За десять днів до “Заповіту” Тарас Шевченко в посланні “І мертвим, і живим...” абсолютно конкретно вказав, від кого його землякам історично передані кайдани:

Так от як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І вам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!

В поемі “Чернець” (1847), переписаній Тарасом Григоровичем у Москві зі значними переробками в березні 1858 р. з “Малої книжки” до “Більшої книжки”, все це зосереджено в одному рядку: *“Кайдани брязкають... Москва...”*

Отже, йшлося про московські кайдани!

Завжди дуже добре пам’ятав про це М. С. Грушевський. А точніше — беріг у своєму національному генотипі. Це його слова — “генетичне преємство...”

Сто років тому в історично нових умовах М. С. Грушевський сформулював імператив Нової України, який відкривав їй шлях до національної ідентичності: “Перше, що я вважаю пережитим і віджитим... се наша орієнтація на Московщину, на Росію...” Він різко заявив, що вважає визволення від “песього обов’язку” перед Москвою надзвичайно важливим і цінним. Але насправді тоді цього не сталося... Втім, відбулася теоретизація поетового Слова, а вогненність його Заповіту і в радянські часи палила душу великих українців.

Досить нагадати пронизливі рядки незабутнього Василя Стуса, який у другій половині XX століття по-шевченківськи сильно й переконливо заявив про ключове завдання самоідентифікації України — розірвання московських кайданів:

Боже, не літості — лютості,
Боже, не ласки, а мести,
дай розірвати нам пута ці,
ретязі ці рознести.

У наші дні найпронизливіше нагадує про Москву національний класик Дмитро Павличко, який ще у 2012 р. писав у вірші “Я вбитий був під Крутами...”

Я, кулею московською
Пробитий на проліт,
Встаю, щоб знов послухати
Шевченків Заповіт.

У цьому контексті вражають проникливі слова М. С. Грушевського, сказані на початку XX століття, — вони звучать дуже сучасно. Взагалі їх мовлено на віки:

“Перед лицем поета мусимо здати собі справу, чи живий в нас дух його? Чи не держимося ми тільки національної шкарлупи, позбавленої благородного змісту, вложеного в українство великим Кобзарем і іншими ліпшими представниками нашого відродження? Чи свідомі ми своїх обов’язків перед народними масами — сею основою українського життя, підставою нашого розвою і надій? Чи палить нас та свята, повна пожертвування любов до України, якій дав вираз Шевченко в знаних словах...”.

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!

Ці рядки написані поетом у віці Ісуса Христа на засланні в Орській фортеці. Шевченко ніби хотів завершити формулювання головної максими свого життя, піднести її до найвищої, незнаної досі вершини духовного самозречення. Пам’ятаймо, що це написано поетом, “чиї глибоко християнські переконання не підлягають ані найменшому сумніву” (О. Т. Гончар), написано віруючою людиною, для якої Бог уособлює правду, волю і славу на всім світі:

Не нам на прю з Тобою стати!
Не нам діла Твої судить!

Але, говорячи словами В. М. Чорновола, “любов до України сягала в Шевченка таких верховіть, коли задля її кращої долі можна було ставати на прю із самим Богом...”

У визначальних Шевченкових рядках самоназва “Україна” як символ ідентичності, була навічно сакралізована й запеклася назавжди в українській свідомості, а поетова святоблива жертовність стала ментальним критерієм вірності Україні.

От і тепер, перечитуючи Шевченкові осердні рядки, розуміємо, що йдеться не про те, чи знаємо ми про його святу жертовну любов, або чи віримо в неї... Ні! Чи палить вона саме нас?! І найперше — державних очильників! Уявіть собі всенародний референдум щодо них із цим питанням...

Наша сучасна драма полягає в тому, що можновладці реально спрямовують свою любов насамперед на себе і насправді не здатні по-шевченківськи душу погубити за Україну. Згадуються слова М. С. Грушевського, написані з іншого приводу, але вбивчо точні: “Се правда, вони не шевченки”.

То ж і маємо таки справу з олігархічними обрисами “національної шкарлупи, позбавленої благородного змісту, вложеного в українство великим Кобзарем...” (М. С. Грушевський). За цих умов при черговому перерозподілі влади українців рятує ментальний оптимізм: “Було всього, а буде ще всього” (Ліна Костенко). Втім у серці та свідомості вкотре зрадженого народу накипає нещадний підсумок, який можна сформулювати Шевченковими словами: *“Недоуми! Занапастили Божий рай!..”*

Водночас з’явилася надія на те, що живий Шевченків дух нарешті поселяється в молодих українських душах, і, сподіваюся, є підстави нині з оптимізмом передати упевненість М. С. Грушевського, який у статті “Українське свято” (1910), цитуючи вже названі Шевченкові слова, наголосив, що молоді люди “набиратимуться з них святої любові до свого народу, любові вищої над усе, по слову поетовому...”

Але лише тоді, коли в українському суспільстві на ділі панівним стане Шевченкове розуміння правдивого Слова, що людям би серце розтопило:

І на Україні понеслось,
І на Україні святилось
Те слово, Божеє кадило,
Кадило істини. Амінь.

Не забуваймо, що Шевченкова душа досі залишається з українським народом, і лише після виконання його заповіту полине

До самого Бога
Молитися...

“Отак мені доведеться свято зустрічати!”

Напередодні Різдва 24 грудня 1848 р. на Косаралі Шевченко написав один із кращих віршів його невольницької лірики “Не додому вночі йдучи...”, звернений до близького друга на засланні, чиновника Оренбурзької прикордонної комісії Ф. М. Лазаревського:

Надворі, бач,
Наступає свято...
Тяжко його, друже-брате,
Самому стрічати
У пустині. Завтра рано
Заревуть дзвініці
В Україні; завтра рано
До церкви молитись
Підуть люде...

Наступні рядки потрясають своєю контрастністю з попередніми, рвуться душу запалити, серце розірвати безвихіддям каторжного заслання, нидіння у промерзлому курені на острові в Аральському морі:

Завтра ж рано
Завиє голодний
Звір в пустині, і повіє
Ураган холодний.
І занесе піском, снігом
Курінь — мою хату.
Отак мені доведеться
Свято зустрічати!

Та Шевченко не був би Шевченком, якби в кінцівці ліричної поезії не виявив однозначно свій незламний, нескорений характер:

Що ж діяти? На те й лихо,
Щоб з тим лихом битись.
А ти, друже, мій єдиний,
Як маєш журитись,
Прочитай оцю цидулу
І знай, що на світі
Тільки й тяжко, що в пустині
У неволі жити;
Та й там живуть, хоч погано,
Що ж діяти маю?
Треба б вмерти. Так надія,
Брате, не вмирає.

Розповім, як наприкінці 1916 р. політичний засланець М. С. Грушевський написав до Різдва Христового статтю “На Свят-вечір”, аби підбадьорити своїх земляків галичан, у тижневик “Промінь”, який, за його словами, “був єдиним українським органом” у Москві.

До неї Грушевський узяв епіграф із твору Тараса Шевченка “Не додому вночі йдучи...”: “Завтра рано заревуть дзвініці в Україні; завтра рано до церкви молитись підуть люде... Завтра ж рано завиє голодний звір в пустині, і повіє ураган холодний”. Потім Михайло Сергійович згадував: “Ні стрічки з неї не зоставила цензорська рука, хоч і не було таки нічого, окрім кількох слів невмирущої надії. Пішло тільки мотто (епіграф на початку твору, в даному випадку — статті. — В. М.) з Шевченка й титул (титульна сторінка. — В. М.). Думаю, що значення їх було зрозуміле”.

Уточню, що в журналі було надруковано лише півтитула. Проте й половини сторінки дійсно було достатньо, щоб зрозуміти Грушевського. Він посилав багатостраждальним галичанам енергетичний сигнал — упевненість у тому, що вони вистоять, спираючись на свого Кобзаря:

“Друзі і браття! Ви, що проходите хрестним шляхом, котрим пройшов шістьдесят літ тому найкращий з Українців, — в згадці про нього, що йшла за вами невідступно на сім шляху і путеводною зорею світитиме вам до кінця, ви знайшли, певно, і сим разом утіху і опору і тверду рішучість — пронести через всі пустині життя і принести назад ціло і ненарушено святий огонь, що одушевляв його:

...Жива
Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах...”.

Потрясаючу історію розповіла в журналі “Київ” (2003, № 1) уродженка Шевченкового краю, колишня ув’язнена ГУЛАГу Ніна Вірченко. У 1950 р. у Тайшетському спецтаборі (Іркутська область) на Святвечір ув’язнені жінки читали напам’ять Шевченка. Саме ці рядки: “Завтра рано / Заревуть дзвініці / В Україні... / Завтра ж рано / Завиє голодний / Звір в пустині...” Вірченко згадує: “В бараці чути і плач, і стогін... З кожним словом, рядком входимо в Україну. Сльози котяться по щоках, ніхто їх не витирає... Ми всі зливаємося і душами, і думками, стаємо одним цілим!.. Без Шевченка в таборі не вижили б...”

“Приїжджав до мене колядувать старий М. С. Щепкін”

Особливо щасливим було для Шевченка Різдво 1857 р. І не лише тому, що десять разів до нього він зустрічав свято на засланні. Були й там несподівано радісні миттєвості. Скажімо, в листі до Андрія Лизогуба від 29 грудня 1849 р. із Оренбурга писав:

“На самий Святвечір сижу собі один-однісінький у хатині та журюся, згадуючи свою Україну і тебе, мій друже єдиний. Думаю: от Бог дає і свято своє велике на радість добрим людям, а мені нема з ким слова промовить. Аж гульк! входить в хатину добрий Герн[2] і подає мені ваш лист. Господи милостивий! Як я зрадів! Неначе батька рідно-

го побачив або заговорив з сестрою на чужині!”

Чи у 1851 р., якраз на Різдво, самодіяльний драматичний гурток у Новопетровському укріпленні, душею якого був Тарас Григорович, завершив постановку комедії О. М. Островського “Свої люди — поквитаємось”, а 26 грудня відбулася прем’єра вистави. Шевченко прочитав п’єсу в журналі “Москвитянин” (1850, № 6).

Та не тільки прочитав! Є спогади штабс-капітана, командира роти Є. М. Косарева, в якого служив Шевченко, записані М. Д. Новицьким. Виявляється, він блискуче зіграв роль стряпчого Ризположенського: “Оскільки генеральної репетиції в нас не було, а на репетиціях Шевченко ніколи по-справжньому не грав, то ми й не знали, який вийде з нього Ризположенський. Та коли на першій виставі він з’явився на сцені в костюмі та гримі й почав уже грати, то не тільки публіка, але навіть ми, актори, були здивовані й захоплені!.. Ну, вірите, наче це зовсім не він! Нічогісінько в ньому не лишилось Тарасового: ярига, достеменний тогочасний ярига, — і з вигляду, і голосом, і всією поведенцією!..”[3].

До речі, на цю п’єсу діяла заборона на професійній сцені аж до кінця 1860 р., а затим ще двадцять років п’єса йшла у спотвореній цензурою редакції. В Росії відбулися лише кілька аматорських постановок. Однією з перших і стала вистава з участю Шевченка в Новопетровському укріпленні на Різдво 1851 року!

Або ще. Знаю, що гарно було на душі у Тараса Григоровича на Різдво 1858 р., бо саме 25 грудня він закінчив портрет відомого американського і англійського актора Айри Олдріджа, яким захоплювався[4]. К. Ф. Толстая (Юнге) згадувала:

“Приходили ми до Шевченка втрьох: Олдрідж, моя десятирічна сестра... і я. Трагік серйозно сідав на приготовлене місце і сидів деякий час урочисто й тихо, але жвава вдача його не витримувала, він починав робити гримаси, жартувати з нами, набирав комічно-переляканого вигляду, коли Шевченко дивився на нього. Ми весь час сміялися. Олдрідж діставав дозвіл співати і заводив меланхолійні оригінальні негритянські мелодії чи поетичні старовинні англійські романси, зовсім у нас не відомі. Тарас слухав і заслухувався, а олівець без діла опускався на коліна. Нарешті Олдрідж схоплювався й починав танцювати “gig” (джигу, тобто, швидкий старовинний танець. — В. М.) на превелику радість моєї сестрички... Незважаючи на оригінальність таких сеансів, портрет був скоро закінчений, підписаний художником і моделлю...” Справді, на портреті праворуч унизу художник залишив білим олівцем авторський підпис і дату: “1858. Т. Шевченко. 25 декабря”. Отже, на Різдво Христове!

Та все це не йшло в порівняння з тим, що напередодні Різдва 1857 р. до Шевченка, який, повертаючись із заслання, знаходився в Нижньому Новгороді... Втім, прочитаємо його запис у Щоденнику 24 грудня: *“Святам свято і торжество є з торжеств! О третій годині ночі приїхав Михайло Семенович Щепкін”.*

Один із найкоротших записів у Щоденнику. Того щасливого дня Шевченку було не до записів. Узагалі вони відновилися аж 29 грудня після від’їзду М. С. Щепкіна, але присвяту “Неофітів”, що створена 5–8 грудня, поет артисту зробив саме цим днем: *“М. С. Щепкину. На память 24 декабря 1857”.* Тарас Григорович також подарував у цей святковий день артисту свій автопортрет із дарчим написом: *“Михайлу Семеновичу Щепкину на память 24 декабря 1857 года от Тараса Шевченка”.*

Зустріч двох друзів була спалахом людського тепла і щирої дружби. Вони кинулися в обійми і обидва розридалися так, що довго не могли вимовити й слова...

Ці Різдвяні дні поет і артист не відходили один від одного, розлучалися лише тоді, коли Щепкін виходив увечері на сцену місцевого театру, де зіграв у чотирьох виставах, у тому числі роль Михайла Чупруна у виставі “Москаль-чарівник” І. П. Котляревського. Майстер буквально відчував на собі захоплений погляд і могутню енергетику поета, в якій його талант розкривався з особливою силою. Зі свого боку, Тарас Григорович не відводив очей від геніального артиста й найдорожчого друга...

Після його від’їзду засмучений Шевченко тільки й зміг записати в Щоденнику: *“Шість днів, шість днів повного, радісно-урочистого життя!”*

На щастя, щире захоплення М. С. Щепкіним і безмежна вдячність йому назавжди збереглися в поетових листах, написаних на початку 1858 р. Я зібрав ці дивовижні рядки докупи:

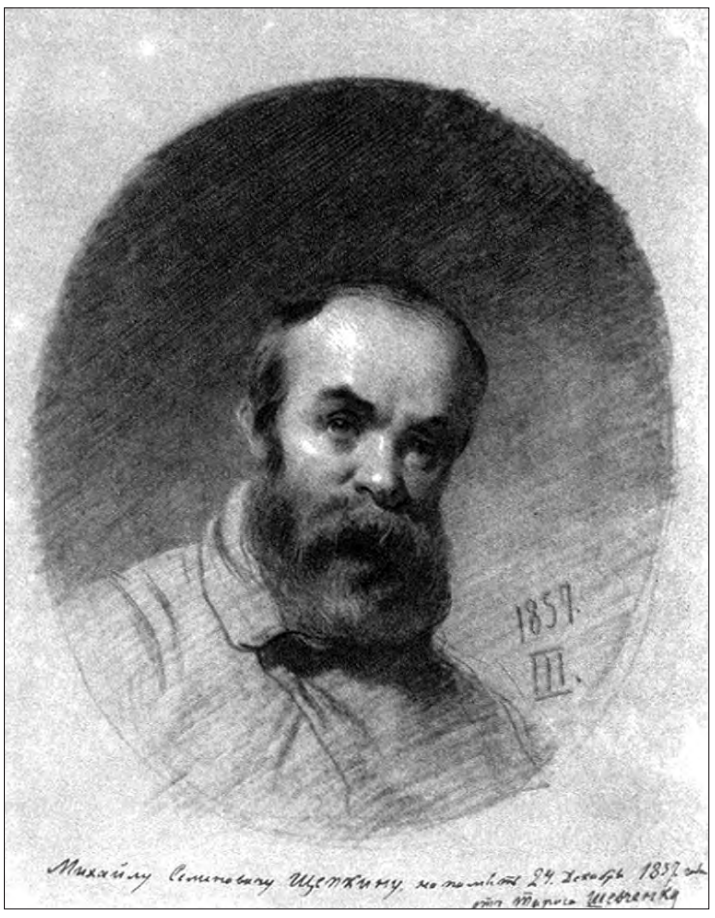

Т. Шевченко. Автопортрет. 1857 р.

Другого січня. З листа до А. І. Толстої:

“... 24-го приехал ко мне из Москвы гость. И кто бы вы думали был этот дорогой гость, который не дал мне написать вам ни одной строчки? Это был ни больше ни меньше как наш великий старец Михайло Семенович Щепкин. Каков старец? За четыреста верст приехал навестить давно не виданного друга. Вот это, что называется, друг. И я бесконечно счастлив, имея такого искреннего друга”.

Четвертого січня. З листа до П. О. Куліша:

“Наробив він мені, оцей старий, лиха: приїзжав до мене на святках колядувать. Я й досі ще хожу неначе з тяжкого похмілля од його колядок. Учистив старий! аж пальці знать. І де в його узялась така жива, сердечно трепещуща, жива натура? Диво, та й годі!”.

Четвертого січня. З листа до М. М. Лазаревського:

“*Приїжджав до мене колядувать старий М. С. Щепкін, то я після його колядки ще й досі хожу, неначе після похмілля. Нехай йому Господь шле добре здоров’я”.*

Четвертого січня. З листа до М. О. Максимовича:

“Я ще й досі не охолонув од мого дорогого гостя, і досі ще стоїть він у мене в очах і не дає мені покою ні вдень, ні вночі... Завдав він мені свято. Так учистив, що аж пальці знать”.

Такої напруги щирих емоцій і дружніх почуттів, такої вдячності за справжнє, чудотворне щастя, подароване дружбою, у Шевченка більше не зустрічаємо. Нічого подібного, здається, не знайдемо у світовому мемуарному й епістолярному жанрі. У словах про М. С. Щепкіна — серце, що завмирає від захоплення. Як зазначив І. М. Дзюба, “записи цих днів підносяться до апофеозу щастя”. Нагадаю Шевченкові слова з повісті “Художник”:

“Много, неисчислимо много прекрасного в божественной, бессмертной природе, но торжество и венец бессмертной красоты — это оживленное счастием лицо человека. Возвышеннее, прекраснее в природе я ничего не знаю”.

Тож, якщо коли-небудь нарешті буде зображено справді щасливого Тараса Григоровича, то поряд із ним обов’язково побачимо й Михайла Семеновича.

“Щоб і на Різдво б то не виходити? А кутя? А узвар?”

Розпочавши статтю з Шевченкового “Заповіту” хотів істотно наголосити, що саме на Різдво Христове національний Пророк залишив особливі заповідні знаки для всіх українців. Певно, не був також випадковим і той факт, що у 1846 р. зустріч кириломефодіївців за участю Шевченка в Києві відбулася саме 25 грудня. Як свідчив М. І. Костомаров, обговорювалося питання “майбутньої федерації слов’янських племен”. Якраз у той день студент Університету Св. Володимира О. Петров, за доносом якого було незабаром розгромлене Кирило-Мефодіївське братство, й підслухав братчиків.

Але найважливіше нагадати, що саме 25 грудня 1859 р. Шевченко написав у столиці Російської імперії Петербурзі вірш “Осія. Глава XIV. *Подражаніє*”, в якому використано деякі мотиви й образи із Книги біблійного пророка Осії (VIII століття до н. е.). Поезія побудована так, що пророк звертається безпосередньо до України:

Погибнеш, згинеш, Україно,
Не стане знаку на землі,
А ти пишалася колись
В добрі і розкоші! Вкраїно!
Мій любий краю неповинний!
За що тебе Господь кара,
Карає тяжко? За Богдана,
Та за скаженого Петра,
Та за панів отих поганих
До краю нищить...

Отже, у вірші лунає найзастрашливіша Шевченкова засторога — *“Погибнеш, згинеш, Україно, / Не стане знаку на землі...”* — яка, по суті, й досі пов’язана з небезпекою втрати національної ідентичності в умовах московського чи будь-якого іншого домінування. Новітня історія України переконливо показала, що не можна забувати, тим більше, ігнорувати заповіти й застороги національного Пророка. В історичному потоці непідвладного людству часу кожна нація зінтегрувала духовні цінності, що дозволяють зберегти її генотип. Український генетичний код — у Шевченковій творчості. Зміна коду загрожує існуванню України.

Драматизм нинішньої ситуації ще й у тому, що замість усвідомлення Шевченкового провіщення долі України, воно фактично стало розмінною картою в сучасних політичних ігрищах з телеекранною участю незліченних політологів, політтехнологів, експертів, аналітиків, консультантів, радників, коментаторів, чимало з яких, сказати б, диспергують, тобто, буквально подрібнюють механічним способом, пережовують, залежно від політичної позиції, тверді, науково незаперечні, але незручні факти в дрібні, малоспроможні фактики чи й узагалі розчиняють їх, зливаючи в небуття. З іншого боку, щоденний фактизм, сиріч, абсолютизація чистих фактів без їх аналізу й узагальнення, став бичем публічного наукового тлумачення сучасних проблем.

А тут, добивши слово до сколотин,
всяк хоче правду виказать свою.
Ліна Костенко.

Йдеться не про заперечення присутності в ефірі перелічених спеціалістів, серед них є і серйозні фахівці, а про те, що всі вони, без винятку, позиціонують себе інтелектуалами та часто-густо не є ними. Здається, переважають пустомолоти. Воістину, багато говорять саме ті, кому нічого сказати, і чимало пересічних людей заплутуються в потоці бездумно-зайвих слів. “Бо марнота... в многості слів, але ти бійся Бога!” — підказує нам Книга Еклезіастова.

Значно меншу можливість маємо почути вчених, які вміють робити конкретну справу, і, якби ті, котрі цього не вміють, але вчать інших, зачерпнули дещицю наукових знань й інтелекту, тобто здатності думати, мислити, діяти, то це таки пішло б на користь їм, і людям, до яких звертаються. Не кажу вже про купу депутатів, інших можновладців — їм би таки корисно було познайомитися з науковою візією майбутнього України. Може тоді, говорячи словами Шевченка, *“Розпадеться луда / На очах ваших неситих...”* Утім, навряд...

Завершальні рядки поезії повертають нас до найвагомішої цінності, вже наголошеної нами в сюжеті про “Заповіт” — до Шевченкового Слова:

Брешуть боги,
Ті ідоли в чужих чертогах,
Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхе[є], не древлє слово
Розтлєнноє, а слово нове
Меж людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської...

Насамкінець нагадаю, що на початку грудня 1860 р. хворий Шевченко завів розмову з приятелем Ф. І. Черненком про своє бажання вибратися нарешті на вулицю, а той остерігав його й порадив не виходити цілу зиму. Тарас Григорович стрепенувся: *“Щоб і на Різдво б то не виходити? А кутя? А узвар? Ні, не всиджу; колядувати хоч рачки вилізу до куми[5]”.* Він, очевидно, не міг не згадати тоді Різдво Христове в своєму селі, в повісті “Близнецы” (1855) писав, що ніч перед ним — це дитяче свято у всіх християнських народів і тільки святкується по-різному: у німців, наприклад, із ялинкою, у великоросів також. А у них, після урочистої вечері, посилали дітей з хлібом, рибою і узваром до найближчих родичів, і діти, прийшовши в хату, говорили: “Святий вечір! Прислали батько й мати до вас, дядьку, і до вас, дядино, святу вечерю”.

Напередодні Різдва, 24 грудня 1823 р. Тарас, якому йшов десятий рік, з дванадцятирічним братом Микитою і семирічною сестрою Яриною прийшли до діда Івана:

“Я помню трогательный один Святый вечер в моей жизни. Мы осенью схоронили свою мать. А в Святый вечер понесли мы вечерю к дедушке и, сказавши: “Святый вечир! Прислалы до вас, диду, батько и...” — и все трое зарыдали. Нам нельзя было сказать и “маты””.

Судячи з усього, задум про колядування у куми здійснити не вдалося, тим більше, що 23 грудня 1860 р. Тарас Григорович повідомив Я. В. Тарновського, що *“кума моя Н[адія] В[асилівна] занедужала...”* Втім, очевидною є Шевченкова добра, тепла пам’ять про велике свято Різдва Христового й українські народні традиції, йому присвячені... Через два місяці після Різдва 1860 року Шевченко відійшов у Вічність...

---

[1] У квітні-травні в проєкті “Подробиці Шевченкового життя” буде вміщено докладну розповідь про це.

[2] К. І. Герн — Шевченків знайомий, відомий інженер і картограф Оренбурзького краю.

[3] Спогади про Тараса Шевченка. Київ : Дніпро, 1982. С. 234–235.

[4] Див. статтю проєкту “Німий захват від Айри Олдріджа” в “Слові Просвіти” 7–13 березня 2019 р.

[5] Йшлося про Н. В. Тарновську, яка відвідала Шевченка 2 грудня, після чого він написав вірш “Н. Т.” (Великомученице кумо!”).

“Публікація цієї праці – це надзвичайно великий доробок знань про українську дипломатію”.

Наталія КЛИМЕНКО
Заслужена працівниця культури України, директор Музею історичного центру міста Києва

Раритет, якому 100 років, уперше українською…

15 грудня 2020 року Музей історичного центру міста Києва провів онлайн-презентацію двомовного (з факсимільним відтворенням французького оригіналу) видання “Меморандум про незалежність України, представлений на Мирну конференцію делегацією Української Республіки” у “Медіацентрі” Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв. Модератор заходу – Наталія Клименко.

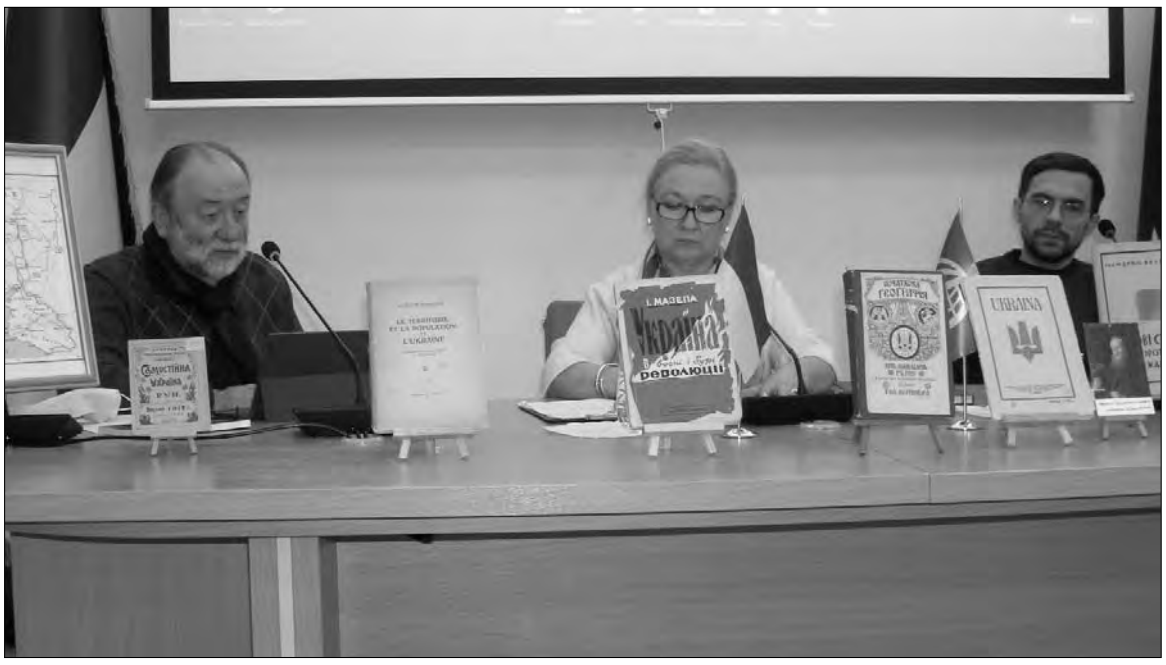

Олександр Кучерук, Наталя Клименко та Дмитро Гордієнко

У ході Української революції 1917-1921 рр. вперше у XX ст. було створено незалежну національну державу. 22 січня 1918 року IV Універсалом Центральної Ради було проголошено: “Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу”. Затверджено Герб, Гімн “Ще не вмерла Україна”, синьо-жовтий прапор, ухвалено закони про державну мову, про Українську автокефальну православну церкву, встановлено грошову одиницю – гривню, прийнято Конституцію УНР, встановлено кордони України.

22 січня 1919 року на Софійській площі було урочисто проголошено Акт злуки УНР та ЗУНР.

11 листопада 1918 року закінчилась Перша світова війна. 18 січня 1919 року розпочала роботу Паризька мирна конференція (18 січня 1919 р. — 21січня 1920 р.), на якій йшлося про створення нової політичної карти Європи. Українська делегація на конференції свої зусилля спрямувала на те, щоб домогтися визнання незалежності УНР державами-учасницями та прийняти її до Ліги Націй. У останньому розділі “Меморандуму про незалежність України” зазначено :

Висновки

Виходячи з поданих фактів, ми заявляємо наступне

Делегація Української Республіки має честь просити:

1. Визнання Української Республіки як суверенної і незалежної, яка створена по волі всього народу на території колишньої Росії і колишньої Австро-Угорщини.

2. Прийняття Української Республіки у Лігу Націй.

Упродовж січня – на початку лютого 1919 року Директорією було створено 17 Надзвичайних дипломатичних місій, основним завданням яких було донести до світової спільноти правду про Україну та її боротьбу за незалежність. Окрім того, уже діяло 5 посольств. Своєрідну місію культурної дипломатії виконувала відряджена до Європи Українська Республіканська капела під орудою Олександра Кошиця.

Документом, який свідчив про тисячолітній спадок державності України і підтверджував історичну обґрунтованість її відновлення у XX ст. став “Mémoire sur l`Indépendance de l`Ukraine présenté a la Conférence de la Paix par la Délégation de la République Ukrainienne”, Paris, 1919, українською — “Меморандум про незалежність України, представлений на Мирну конференцію делегацією Української Республіки”. Тут у 6-ти розділах (“Географія”, “Історія”, “Культура України”, “Економіка”, “Реорганізація Української Республіки”, “Кордони Української Республіки”) на 126 сторінках, включно із картою Української Республіки, подано стислу енциклопедію України.

“Mémoire sur l`Indépendance de l`Ukraine présenté a la Conférence de la Paix par la Délégation de la République Ukrainienne”, Paris, 1919 (на якому стоїть відбиток штампу Університету Йозефа Пілсудського у Варшаві), наданий відомим київським колекціонером Віктором Киркевичем, музей експонував у виставкових проектах, презентованих у Національному заповіднику “Софія Київська” та Київському будинку вчених НАНУ: “Держава творилась віками. Держава будується нині” (2016-2017), “Українська революція 1917-1921 рр. Київський вимір” (2017-2018), “Шлях до незалежності довжиною в три століття” (2019), “Меморандум про незалежність України” (2020). На виставках можна було побачити Універсали Центральної Ради, документи, друковані видання, газети, державні банкноти, поштові марки, листівки, навчальні підручники, карти України, предмети епохи з фондів музею та приватних колекцій.

Документ, з яким делегація Української Народної Республіки у 1919 році у Парижі відстоювала право українського народу на свій суверенітет і який відіграв ключову роль в інформаційному прориві України на міжнародній арені на початку XX ст., був виданий невеликим накладом французькою мовою у паризькій друкарні.

Упродовж 100 років він не згадувався у працях і документах, що стосувалися Української революції 1917-1921 років. Єдиний спосіб прорвати “інформаційну блокаду” сьогодні – зробити переклад і здійснити видання унікального історичного документа.

Над виданням працювали: автор ідеї проєкту та передмови Наталія Клименко, директор музею, заслужена працівниця культури України; автор перекладу з французької мови Надія Наумова, головний зберігач фондів музею; автор вступної статті Дмитро Гордієнко, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського.

Сторінки цього столітнього раритету, писаного тут, у Києві, а виданого у Парижі, дають можливість побачити Україну такою, якою її бачили ті, хто в неймовірно складних історичних умовах мали за честь долучитися до творення й утвердження Держави і обов’язок донести до світу інформацію про Україну.

“Не було народу, який бився б із більшою вірою за свою волю. Не було народу, щоб у таких жахливих умовах так боровся за своє право на життя, за свою незалежність. Загрожений ненаситністю інших народів, збаламучений панрусизмом, без зброї, без засобів, самітній під недовірчим поглядом усієї Європи, український народ визволяє свої землі від большевицької загрози і визволяє свою столицю. Вільні народи зворушені могутністю цих боїв, хоч їх уряди удають, мов не бачать змагань цього народу. Українці не лише боронять себе, а й цілу Європу. (Газета “Іль Пополь д’Італія”. 06.IX.1919, Б. Муссоліні).

А після окупації Києва військами Денікіна той же часопис у числі 251 1919 року зазначає: “Панрусизм зробив великий злочин. Москалі – це чужинці для України. А зайняття Києва в ім’я Великої Росії – це гидкий злочин, замах на волю народів”. Ця оцінка подій столітньої давнини свідчить: Європа добре усвідомлювала, що відбувалося в Україні і хто боронить її від більшовицької зарази. “Більшовики мали рацію, коли пізніше писали, що Україну вони опанували не так збройною силою, як силою своєї пропаганди серед дезорієнтованих українських мас”, - писав прем’єр-міністр УНР Ісаак Мазепа у книзі “Україна в огні і бурі революції 1917-1921”.

Слово поважним гостям онлайн – презентації :

Заступник міністра закордонних справ України Василь Боднар: “Публікація цієї праці – це надзвичайно великий доробок знань про українську дипломатію... З боку Міністерства буде повна підтримка для її популяризації серед наших партнерів за кордоном і для наших посольств”.

Надзвичайний і Повноважний посол України у Франції Вадим Омельченко: “Дозвольте висловити слова вдячності тим , хто ініціював і зреалізував цей проєкт. Це дуже важливо. Я особисто від себе скажу, що ви дали мені в руки дуже важливий інструмент. При комунікації з нашими французькими друзями, вони кажуть, що про Україну, на жаль, знають дуже мало. Це видання є одним із доказів того, що Українська Держава має свої корені. Зараз, як і 100 років тому, в Парижі нам потрібно доводити всьому світу, і в Нормандському форматі, що ми маємо право на незалежність і, як і 100 років тому, мусимо давати опір тим, хто посягає на наші цінності і свободу... Запрошую вас до Парижа. Ми надамо вам декілька майданчиків, де зможемо з вами ще раз повернути історію в сучасність .”

Директор Дипломатичної академії України Геннадій Надоленко: “Щиро дякую за запрошення долучитися до обговорення такого історичного документа. “Меморандум” є надзвичайно цікавим і важливим історичним документом для всіх нас. Під час Української революції була створена національна Українська Держава... Представлена декларація якраз закріпила основи Української Держави, зробивши перший крок до відновлення історичної справедливості — самовідродження української державності як ідеї соборності українського народу та його земель. Публікація — важливий і абсолютно необхідний крок на шляху до осмислення як історії , так і майбутнього нашої держави. Пропоную організаторам, основуючись на цьому документі, подумати над серією лекцій для слухачів Дипломатичної академії. Будемо раді бачити вас і співпрацювати далі.”

Голова Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин, професорка Ірина Матяш: “Хочу подякувати всім, що знайшли час для розмови про документальну спадщину українського народу... Важливо, мабуть, що цю презентацію ми проводимо напередодні і Дня дипломата, і Дня архівіста. Саме в Парижі, на мій погляд, започатковане те явище, яке ми нині називаємо публічною дипломатією, і те, яке є його складовою і яке ми називаємо культурною дипломатією, тому що на Паризьку Мирну конференцію виїжджала капела Кошиця з тим, щоб розповісти світу про те, що існує Україна, що вона протистоїть більшовикам, які витісняли український уряд просто перед формуванням української дипломатичної місії у січні 1919 року... І саме це видання прислужиться, очевидно, тому, щоб було видно результати діяльності українських делегатів на Паризькій Мирній конференції, де фактично вирішувалась доля України. Виїжджала делегація у січні 1919 року, напередодні захоплення більшовиками Києва. Тоді ж був відкликаний з посади посла УНР в Болгарії Олександр Шульгін. Він їхав на Паризьку Мирну конференцію як дуже сильна бойова одиниця...Фактично завдання делегації полягало в тому, щоб досягти визнання незалежності УНР державами-учасницями конференції, виведення з українських територій іноземних військ, отримання допомоги у боротьбі з більшовиками...Те, що є цей документ, дуже добре. Але я вважаю надзвичайно великою подією те, що він перекладений українською і є доступним віднині для українського читача.

Міністр закордонних справ України (2007 – 2009) Володимир Огризко: “Насамперед, хотів подякувати Вам особисто, Наталіє Михайлівно, за Вашу ініціативу і за ту Вашу особливу любов до нашої української історії, за те натхнення, з яким Ви організовуєте важливі заходи в рамках музею, який Ви зараз очолюєте... Кожна з таких акцій – це наша відповідь на інформаційні атаки, які не припиняються і які будуть продовжуватись...Кожна така подія – це увага до України, це те, що робить нас більш впізнаваними, більш зрозумілими, відтак, і більш прогнозованими. Ще раз хочу привітати усіх учасників цієї події і, відштовхнувшись від неї, розробити цілу систему заходів, що допомагатимуть нам популяризувати Україну на міжнародній арені.

Слово експертам, які брали участь у онлайн-презентації:

Кандидат історичних наук Дмитро Гордієнко: “Дуже радує те, що музеї, навіть такі невеликі, як Музей історичного центру міста Києва, виходять на рівень державницький і розуміння державницьких завдань. Виставки, присвячені історичному центру Києва, мають державницьке навантаження. І особлива подяка за видання цього “Меморандуму”. Можна назвати цілі монографії про українську революцію, де взагалі не згадується участь української делегації в Паризькій Мирній конференції...В українській історіографії Паризька Мирна конференція — подія міжнародного рівня — представлена недостатньо. Ми маємо досліджувати і вводити в історичну свідомість ті знакові події XX століття, які важливі для всього європейського континенту і вза-

галі для світової історії. І такою подією, безумовно, є Паризька Мирна конференція...Українська делегація проводила свою надскладну роботу в надкороткий термін в надскладних умовах і вона, як на мене, справилась із своїм завданням. Вона зробила більше, ніж могла. Власне цей “Меморандум” це і показує. Дуже важливо, що автори документа (за редакцією О. Шульгіна) йшли в руслі базових засад Паризької Мирної конференції, викладених ще Вудро Вільсоном, а саме – право націй на самовизначення. “Мемрандум” інформує про територію поширення етносу, про культуру, доводить, що українська мова є окремою мовою, про історію України, показує, що народ має власний історичний шлях, що це не винахід австрійського Генштабу чи німецького, що це не вигадка київських професорів. У розділі “Економіка” Україна показана не лише як самодостатня країна, а й те, що в незалежній Україні мають бути зацікавлені європейські держави і, як конкретний крок, вона погоджувалась взяти на себе частину боргів царської Росії, окрім того, українська делегація гарантувала іноземні інвестиції в Україну. Протидіючи російському лоббі в Парижі, делегація наголошувала на тому, що федеративна Росія може утворитись лише з суверенних суб’єктів, відповідно Україна має бути визнана як незалежна...

Певним чином “Меморандум” є підсумком державницької думки української революції. З іншого боку, він показує початок іншої реальності існування Української Держави, держави в екзилі, пізніше, власне, державницького центру в еміграції, який проніс українську державницьку ідею аж до відновлення Україною незалежності.

Дай Боже, щоб ювілейні роки Української революції не поклали край інтересу до неї, і він був продовжений. І такий поштовх, власне, дає публікація музеєм “Меморандуму”.

Співпраця університетів, академічних установ, дипломатичних інституцій важлива для того, щоб ми могли повернути українську історію більш повно, українську політичну думку в український медійний простір, в український науковий і суспільно-політичний простір.

Директор Музею української революції 1917-1921рр.Олександр Кучерук: “Я був позитивно здивований, коли Музей історичного центру міста Києва сподвигся на те , що не змогли зробити ні академічні іститути, ні інші міністерства – здійснити переклад і видання цього документа... Але ви поклали початок, ви зсунули той камінець, там тепер джерельце, звідти вода витікає – це прекрасно.У нас зберігається цікавий документ – це робочий журнал цієї дипломатичної місії, спочатку його вів голова місії Г.Сидоренко, а потім М.Тишкевич. Це абсолютно унікальний документ. Частину цих записів ми опублікували, але він досить великий, майже сто сторінок рукопису.

Сьогодні йшлося про перевидання “Меморандуму”, мені здається, що в ньому повинен бути, крім української та французької, переклад англійською мовою. “Меморандум” — наш своєрідний козир. Коли нам кажуть, а де там Україна, ми їм показуємо: дивіться, ось такий документ того часу, це дуже важливо. Варто подумати про видання збірника документів доби УНР англійською мовою, розробити засади публікації документів архіву української дипломатії.”

Доктор історичних наук Валентина Піскун: “Важливо інформацію про ті документи, які були продуковані українськими політичними діячами упродовж 1917-1921рр. на різних міжнародних майданчиках, проводити так само, використовуючи міжнародні майданчики... У жовтні 1918року українські політики підготували перший міжнародний документ про Україну. Його готував Петро Стебницький. І називався він

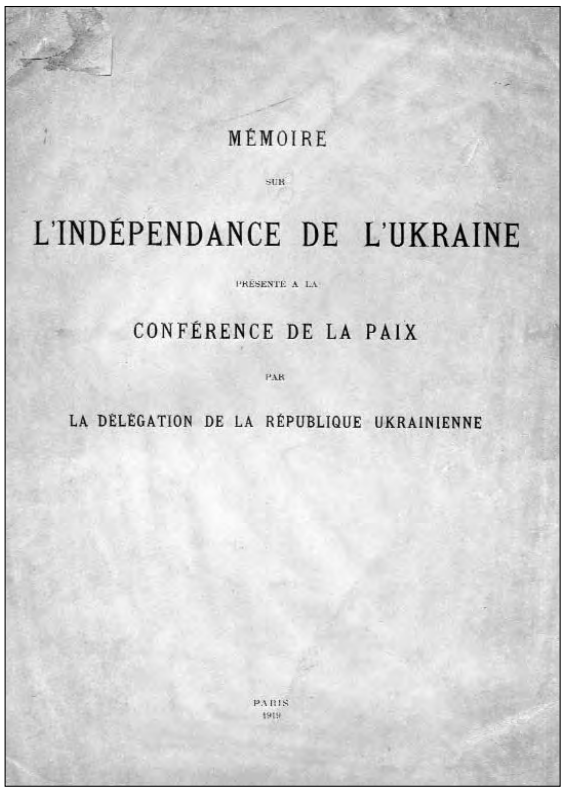
MÉMOIRE

SUR

L'INDÉPENDANCE DE L'UKRAINE

PRÉSENTÉ A LA

CONFÉRENCE DE LA PAIX

PAR

LA DÉLÉGATION DE LA RÉPUBLIQUE UKRAINIENNE

PARIS
1919

“Україна і українці”. Послу Євмену Лукасевичу було доручено видрукувати цю брошюру, перекладену французькою мовою накладом п’ять тисяч примірників, і в кожне посольство України ці примірники відправити, щоб люди знайомились із ситуацією і більше знали про Україну і українців... Пізніше частина із цих матеріалів лягла в основу “Меморандуму”, про який ми сьогодні говоримо... Важливим актом була б підготовка до видання Збірника документів, що характеризують участь України в Паризькій Мирній конференції . Причому видати його тримовним і паралельно провести презентації цього видання в різних країнах світу...В 1919 році українці зіткнулись не тільки з нерозумінням міжнародною спільнотою їхніх прагнень і їхнього визнання, але ще з одним потужним явищем, яке розгорнули російські більшовики за кордоном. Це агітація і пропаганда проти визнання України як незалежної держави. У грудні 1919 року парламент Великої Британії відправив спеціальну місію на чолі з Гелфордом Маккіндером у ставку Денікіна. Маккіндер пропонував визнати Українську Народну Республіку як буферну державу на кордоні між більшовицькою Росією і європейськими країнами. Окрім того, в цій доповіді, яку він виголосив 21 січня 1920 року у Британському парламенті, Маккіндер зауважив: “На сьогоднішній день пропаганда є чітко російським явищем. З традиціями, які росли та зміцнювались так само як британський флот і німецька армія, які базуються на своїх традиціях. Якщо більшовицьку пропаганду не знищити повністю, вона може стати небезпечною для всієї цивілізації. Її центр знаходиться в Кремлі, в Москві. І я думаю, що вона має підготовлений персонал, який діє так само ефективно, як генеральний штаб однієї з великих армій”. Пропагандивна робота, яка велась і на Мирній конференції, спрямована була на те, щоб посварити делегацію ЗУНР з делегацією УНР, а з іншого боку — посварити і висунути на конференції один з основних чинників, який закидали українцям, — єврейські погроми. І це використали, як один із чинників, для того, щоб українське питання на Паризькій конференції було відсунуте на задвірки і Україна не стала тим суб’єктом міжнародного права, на яке вона мала претендувати ще на початку ХХ століття.

У 1991 р. Україна відновила свою державність. 22 серпня 1992 р. останній Президент УНР в екзилі Микола Плав’юк передав у Києві Президенту України Леоніду Кравчуку клейноди УНР і Грамоту на правонаступництво.

У 2014 р., через 100 років після початку Першої світової війни, у центрі Києва вирував революційний Майдан. І так само, як у січні 1918 року, зі сходу вдерлись банди Муравйова, заливши кров’ю Київ, у лютому 2014-го “зєльониє чєловєчкі” регулярних військ Російської Федерації окупували Крим, а згодом і частину Луганської та Донецької областей, розпочавши російсько-українську війну.

Як і 100 років тому – Париж, але вже не Мирна конференція, а зустріч у Нормандському форматі...

Як і 100 років тому – окуповані території України, російсько-українська війна, яка триває вже сьомий рік...

Незнання історії призводить до повторення трагічних помилок. “Держава, яка не будується на власній пам’яті про минуле, приречена на постійний хаос сучасності. Допоки ми не віддамо належної шани справжнім героям минулого, “героями” нашого часу будуть негідники та авантюристи”, — зазначив директор Інституту національної пам’яті Володимир В’ятрович, ініціювавши заходи, присвячені вшануванню знакових етапів українського державотворення ХХ ст. зокрема Української революції 1917—1921років.

Сподіваємось, “Меморандум про незалежність України, представлений на Мирну конференцію делегацією Української Республіки” дасть змогу глибше збагнути історичну значимість Української революції 1917-1921рр., бо його текст свідчить, що сучасний вектор історичного розвитку української нації сформувався та був спрямований у перспективу розбудови соборної, суверенної, модерної, європейської України ще 100 років тому.

Від Центрального правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Схилімо Голови і Пом’янімо добрим словом і щирою думкою жалю вірного сина Українського народу, діяльного і самовідданого борця за утвердження Української Держави, її мови й культури, Української Справи, видатного українського громадського і політичного діяча, будівничого Української Держави, голову Харківської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, головуючого співкоординатора Харківської громади на захист Конституції та прав людини-громадянина **Анатолія Григоровича СЕРГІЄНКА.**

Він народився 10 серпня 1951 р. в м. Мерефі Харківської області, розпочав трудову діяльність у 1968 році слюсарем прокатного стану дослідного заводу НДІ металів у м. Харкові. 1975 р. закінчив Харківський політехнічний інститут (спеціальність: інженер-механік). До 1991 р. працював на Харківському тракторному заводі інженером-технологом, старшим інженером, начальником бюро виробничого відділу спецвиробництва, а з 1992 по 2006 р. — у підприємницьких структурах Харкова.

З 1989 р. – один із активних організаторів і учасників опорних груп Народного Руху України за Перебудову в м. Мерефі та ряді поблизьких сіл Харківської області і м. Харкові на заводі ХТЗ. З 1995 р. – ініціатор, організатор, активний учасник громадських та політичних заходів у цьому краї, що їх проводили українські патріотичні організації. 2008 р. з ініціативи і активної участі А. Г. Сергієнка було створено громадське об’єднання розвитку громадянського суспільства на Харківщині “Поступ”, яка стала базою об’єднаних дій понад 85 громадських організацій державницької орієнтації.

З 2004 р. член обласної ради Харківської ОО ВУТ “Просвіта”, а 2019 р. обраний головою Харківської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім.Т. Г. Шевченка.

З 2006 року організував і провів на Харківському радіо “Нова хвиля” цикл з понад 450 авторських тематичних радіопередач під назвою “Харківська Духовина” на теми державницького патріотичного виховання населення.

З 2012 року — головуючий співкоординатор Харківської Громади на захист Конституції та прав людини-громадянина, яка об’єднує 22 організації загальноукраїнського Статусу та 85 – місцевого. Член Спілки журналістів України з 2012 року.

У 2006-2010 рр. — штатний радник голови Харківської ОДА. У 2010-2015 рр. —депутат Харківської облради. Член громадської ради з гуманітарних питань при Харківській ОДА та обласному відділенні “Конгрес Української Інтелігенції” і Всеукраїнського об’єднання ветеранів.

Приділяв велику увагу організації волонтерської допомоги військам антитерористичної операції на Донбасі з боку патріотичних українських організацій м. Харкова і області.

Пан Сергієнко був одним з небагатьох у наш час альтруїстично і патріотично налаштованих трудівників-будівничих України, які підпорядковують своє життя та діяльність безкорисливій і часто жертовній роботі на користь Української Справи й Держави.

22 грудня 2020 року Українська громада Харківщини та всієї України втратили вірного сина Українського народу, самовідданого борця за їх інтереси, будівничого нашої держави.

Вічна пам’ять **Анатолію Сергієнку** і наша вдячність йому та шана!

Підготували **А. Здоровий,**
ВУТ політичних в’язнів і репресованих,
О.Терещенко,
“Просвіта”, м. Харків
від імені *Харківської громади на захист Конституції та прав людини, що має 63 тисячі членів, об’єднаних в 22 організації Загально-Українського Статусу та 85 – місцевого (“Просвіта”, Конгрес Української Інтелігенції, ВУТ політичних в’язнів і репресованих, Українське козацьке товариство “Харківський Слобідський Козацький полк”, “Спадщина”, Всеукраїнське об’єднання ветеранів; Братство ОУН-УПА; ХОО Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України; “Національний корпус”; “Самопоміч”; Українська Республіканська Партія; Конгрес Українських Націоналістів; “Правий корпус”; “Фрайкор”; ВБФ “Здоров’я України”; ієреї та прихожани Православної церкви України; Української лютеранської християнської церкви; колектив газети “Рух – це життя”; ректори та працівники 7 харківських університетів; члени Харківської обласної ради ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Академіки національної Академії наук професори Харченко М.Ф., Бакай О.С.; науковець, один із перших харківських “просвітян” І. М. Шаповал та ряд інших).*

Правління Рівненського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка висловлює щирі співчуття рідним і близьким, друзям і просвітянам Харківщини з приводу передчасної смерті голови Харківського обласного об’єднання “Просвіта” **Анатолія СЕРГІЄНКА.**

Світла пам’ять вірному сину українського народу, захиснику надбань рідної мови та культури, будівничому України!

Миколчині пригоди

АВТОБІОГРАФІЯ

Я, Козацька Стефанія Геннадіївна, народилася 14 листопада 2005 року у смт Софіївка Дніпропетровської області у сім'ї священика. Маю старшого брата та сестру.

З дитинства замучувала батьків проханням читати на ніч щось цікаве. До п'ятого класу улюбленим письменником був Всеволод Нестайко.

Мама навчила грати на фортепіано після того як я залишила музичну школу. Це стало одним із моїх захоплень.

Вірші почала писати 03.04.2015 (записала тоді дату). Взагалі я поетом себе не вважаю, оцінюю свої вірші на "5" за дванадцятибальною системою.

У 8 класі захопилася творами Стівена Кінга (найулюбленіший — "Зона покриття"), подобається М.В. Гоголь, із сучасників — дует Дяченків (Марія та Сергій). Недавно поринула з головою у твори Достоєвського. І у вірші С.Єсеніна, О. Блока, І. Анненського (особливо останнього).

Українські поети подобаються майже всі, але найбільше перевагу віддаю В. Стусу та Г. Сковороді.

Дуже люблю собак. Це обов'язково повинно бути, якщо хтось хоче про мене дізнатися.

Подальші цілі мого життя ще не вирішені, але завжди залишається актуальною мрія… План вступу до театрального.

02.11.2020

P.S. від керівника **гуртка Наталі Білоус:**

Зараз Стефанія навчається у 9 класі КЗ "Софіївська опорна загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів" Софіївської селищної ради Софіївського (тепер Криворізького) району Дніпропетровської області.

Літературну творчість розпочала у 10 років. П'ятий рік навчається у гуртку "Театральне мистецтво" КЗ "Софіївський центр творчості".

Стала переможницею обласного етапу конкурсу юних літераторів "Собори наших душ-2019", зайняла І місце у номінації "Проза" у середній віковій групі. Дівчинка дуже скромна, чутлива, товариська, має гарну пам'ять.

Знайомство з Миколкою

Це було того дня, коли Миколка прокинувся на горищі. Сонце, посміхаючись, освітило чудове село Промінці. Швидким скоком злетівши зі свого саморобного ліжка (про яке, до речі, розповім вам потім), відкрив двері, вдихнув свіже повітря і пішов здобувати собі їсти.

Ви, напевно, вже зрозуміли, що Микола — звичайний хлопчик. Без мами він залишився давно. Вона пішла до магазину і не повернулася. Її він чекав, причаївшись у квартирі і здригаючись від темряви та кожного зайвого звуку. Двері мама заборонила відчиняти будь-кому. Не відчинив Миколка і тим, хто наполегливо дзвонив у двері. Зайцем затріпотіло його серце, коли почув слова за дверима: "Тут жила жіночка з дитиною. Вона десь пропала. Якщо хлопчик у квартирі залишився сам, то його необхідно забрати та влаштувати до дитячого будинку".

Миколка вирішив: "Треба сховатися, щоб ніхто не знайшов і щоб спостерігати за вікнами рідної оселі: якщо повернеться мама, то він про це дізнається".

Уночі переселився хлопчина на горище сусіднього будинку, гуляти виходив через аварійну драбину і намагався зайвий раз не потрапляти на очі перехожим.

От і сьогодні, спускаючись швидко по сходах, почув запах пиріжків. Це сусіди завжди щось добреньке смажили... Та ніколи йому вдихати аромат сусідських пиріжків, попрямував швиденько до доброї тітки Фросі, яка завжди його підгодовувала. Пристрибом, посміхаюсь, біг він вулицею аж доки краєм ока не побачив обабіч тротуару руде цуценя.

— Ти ба, всілось, — засміявся Миколка, — зачекай тут, бо тітка Фрося не дуже зрадіє тобі!

Песик і справді був брудний, закудланий, увесь у реп'яхах, а тітка любила чистоту.

— Назву тебе Кудлай, тобі сподобалося? — ласкавими очима глянув хлопчик на нового друга. — Сиди, скоро буду!

Кудлай слухняно сів. Хлопчик посміхнувся і лагідно погладив песика по голові.

У тітоньки Фросі пахло котлетами. Забігши в літню кухню і знявши шапку, вклонився:

— Добридень, — привітався хлопець.

— Бачу, ти веселий і на те є якась причина? — спитала жінка, розглядаючи хлопця.

— Та ні, просто настрій гарний! А я бачу, ви котлети зробили?

— Прошу до столу, — усміхнулася тітонька.

Усівшись до столу, він з'їв дві котлети, а останню поклав до маленького кошика, у який завжди клав гостинець, подякував господині і вітром подався до того місця, де його чекав собака.

— На, поїж, зголоднів напевно, — сказав Миколка і кинув Кудлаю котлету.

Собака клацнув зубами, і котлета зникла в його пащі.

— Молодець, — посміхнуся Микола і погладив друга по голові, — ходімо зі мною.

Собака, ніби розуміючи мову, вильнув хвостом і побіг за новим господарем. Разом вони весело піднялися на горище.

— Вітаю тебе вдома, — сказав хлопець, відкриваючи двері до помешкання.

Пожежа

Миколка та Кудлай стали нерозлучними друзями. Вони часто навідувалися до тітоньки Фросі. Коли та нездужала, допомагали їй: чистили картоплю, носили воду, прибирали на подвір'ї. Як з'ясувалося – тітонька дуже любила собак і Кудлай припав їй до душі. Життя може так би і продовжувалося, якби не сталася одна пригода.

Пам'ятаєте оте саморобне ліжко? Його Миколка зробив із підручних матеріалів, які притяг на дах. Вечорами вони із Кудлайчиком довго гралися, роздивлялися у вікнах людей, які живуть у будинках навпроти та темні вікна рідній оселі.

Тієї ночі першим прокинувся собака від запаху диму. Загорілося від свічки ліжко, на якому спав Миколка. Пес почав стягувати хлопця з ліжка, і вже удвох вони вискочили на подвір'я.

Люди бігали біля будинку мов ошелешені, намагаючись гасити вогонь хто чим....

А Миколку ніби ошпарило... Господи, у нього ж там на горищі залишилася найбільша цінність – фотографія мами!!! Він рвонувся до будинку, але його перейняла чоловіча рука діда Івана.

— Ти куди? Здурів чи що!

— Там на горищі у мене мамине фото! Єдине, що залишилося від неї!

Кудлай рвонуся у під'їзд.

Всі затихли, спостерігаючи за страшною картиною. Ті хвилини здавалися вічністю і ніхто ні на що не сподівався... І якою ж була радість, коли з будинку вибіг Кудлай, тримаючи у зубах фото Миколчиної мами.

— Друже, — вигукнув хлопець, витираючи сльози, — я тебе ніколи нікому не віддам!!

Про хлопчика розповіла місцева газета і знайшлася сім'я, яка взяла його до себе. Люди забезпечені, добрі і прийняли як сина, а ще дозволили взяти із собою Кудлая. Тепер і в нього було місце.

Життя попливло своїм руслом і усе було б добре, якби не одна історія.

Шкільна історія

День розпочинався як завжди: сніданок, дорога до школи, друзі, уроки. На останньому уроці (а це був урок англійської мови) до класу зайшла молода жінка у темно-синій сукні, на високих підборах. Її яскраві блакитні очі оглянули клас і, посміхнувшись, вона сказала:

— Добрий день, я ваша нова вчителька англійської мови. Мене звати Довгалюк Світлана Володимирівна.

Увесь клас озирнувся на Миколу, бо у нього було таке ж прізвище. Миколчин здивований погляд говорив: "Чому дивитеся, адже таких прізвищ багато?!"

Та тут із задньої парти прозвучав єхидний голос забіяки і двієчника Юрка:

— А у вас сина часом немає?

— Ні, немає, — відповіла вчителька і посмішка зникла з її обличчя.

— А-а, зрозуміло...

Але договорити йому не дала Світлана Володимирівна:

— Досить. У нас урок англійської, а не година спілкування. Зараз глянемо у кого найменше оцінок...

Почала переглядати список учнів у журналі.

— Ось наш вундеркінд хоче відповідати, — вигукнула дівчинка, яка сиділа з Миколкою за однією партою.

— Ну, що ж – виходь, — знову посміхнулася вчителька. — Як тебе звати?

— Довгалюк Микола Олександрович, — вигукнув єхидно Юрко із задньої парти. — Ось чому я питав, чи є у вас син?

— Вибачте, я вийду, — перелякано сказав Микола.

Він біг коридором і йому здавалося, що тупіт його ніг і биття серця чують в усіх класах. Зупинився, витер зволожені очі і злякався своїх думок: можливо це вона — його мати; яка вона гарна і в той же час чужа; якщо вона, то чому вона сказала "Ні!", чому вона не зрозуміла, не відчула?

Після уроку зайшов до класу забрати речі. Чергували Юрко та Максим. Мимоволі Микола став свідком розмови між ними.

— Я так нічого і не зрозумів: Світлана Володимирівна — мати Миколи чи ні? — питав Юрко.

— Якби то була його матір, то хіба б вона стояла як вкопана!

— Так у нього ж є мати.

— Та тож йому не рідна! Він живе у бізнесменів Непорожніх.

Хлопці обернулися і побачили Миколу.

— Вибач, Колю, це ми про тебе говорили, — почав виправдовуватися Максим.

Микола ухопив портфеля і кинувся до дверей.

— Куди це ти? Маму доганяти? Ну-ну, біжи! — почув противний голос Юрка у спину.

Прилетівши додому, він зі злістю прокричав мамі на кухню:

— Я більше ніколи не піду у школу!

— Заспокойся, сину! Якщо у тебе якісь проблеми у школі, то усе можна вирішити. Моя допомога потрібна?

— Ні, — трішки заспокоївшись, відповів Микола, гладячи рукою Кудлая, який терся об його ногу.

Лікарня

Майже усю ніч не спав хлопець: згадувалось дитинство, дах старого будинку, пожежа, спливав у далекій пам'яті образ мами, маревом крутилася голова. А вранці його з високою температурою забрала до районної лікарні швидка.

Медики чаклували над хлопчиком, аж допоки він не відкрив очі.

— Слава Богу, ох і налякав ти нас, друзяко, — посміхнувся сивочолий лікар. Я вже піду, а ти знайомся із сусідом по палаті.

Микола повернув голову і на сусідньому ліжку побачив моложавого чоловіка.

— Ну що ж, давай знайомитися. Я – дядько Сашко. А тебе як звати-величати?.

— Я – Микола.

— От і познайомилися. Апельсини будеш? Мені тут всього багато дружина навезла, – посміхнувся сусід.

— Ні, не хочу.

— Чим займатися любиш? — продовжував розмову сусід.

— Та так... різним. Трохи малюю, люблю математику, англійську, ще майструвати.

— Я теж. Хочеш покажу, які я фігурки із дерева вирізаю?

— Звичайно.

І дядько Сашко відкрив тумбочку біля свого ліжка. Миколка завмер у здивуванні від чудернацьких дракончиків, кумедних пінгвінчиків і, навіть, дерев'яних фіксиків.

— А я й тебе навчу. Бо валятися мені тут іще довго.

— А що з Вами?

— Та невдалий стрибок. Маю небезпечне хобі – стрибаю з парашутом. Цього разу так приземлися, що кістку у нозі роздробив.

Так за розмовами та спільними інтересами здружилися Миколка та дядько Сашко.

У неділю вранці відчинилися двері їхньої палати і на порозі з'явилася... Світлана Володимирівна.

Серце Миколки забилося як у горобеняти. Невже вона до нього таки приїхала?

— Доброго дня, Миколко, я і не знала, що ти теж тут у лікарні. Як справи? Я питала у твоїх однокласників що трапилося, але ніхто до пуття не пояснив.

— Та вже краще, — ніяковіючи почав хлопчик.

У цей час зайшла до кімнати медична сестра:

— Колю, ходімо на процедури, а дорослі тим часом нехай спілкуються. Зараз іще тобі тьотя Ніна ліжко перестелить.

Коли малий пацієнт повернуся у палату, то застав заплакану Світлану Володимирівну та спантеличеного дядька Сашка. Вчителька тримала у тремтячих руках фотографію його мами.

— Віддайте, — зі злістю закричав Микола. — Не чіпайте!

— Та я і не збиралася нічого у тебе відбирати! Це фото вилетіло із-під твоєї подушки, коли міняли постіль. Хто це?

— Це... це — моя мама! Вірніше, це те єдине, що я від неї маю, — заплакав хлопчик.

Світлана Володимирівна повільно піднялася, підійшла до Микола і обняла його.

— На фото — я, — ледве чутно промовила вона.

— А де ж ви були стільки років? — вирвалося у хлопця.

— Давай присядемо і я тобі усе розповім. Ми з твоїм татом Олександром Денисовичем (тобто дядьком Сашею) знали один одного давно, іще з дитячого будинку, після закінчення якого переїхали сюди працювати. У нас незабаром з'явився маленький синок, якого ми обожнювали. Олександр Денисович працював на заводі, а я доглядала маленького. Потім Сашу забрали до війська, а я залишилася сама.

Того страшного дня ти заснув, а я вискочила до магазину. Я так поспішала, що загавилася на дорозі і потрапила під колеса авто. Мене без пам'яті привезли до лікарні. Було декілька складних операцій, підтримка небайдужих людей, довге одужання. Коли до мене повернулася пам'ять — кинулася я шукати свого хлопчика, оббігала усі притулки, переговорила із сусідами, але ніхто нічого не знав. Говорили, що він одразу зник після мене.

Після повернення мого чоловіка вступили ми до педагогічного вузу — Саша на трудове навчання, а я — на англійський факультет. Працювали кожен у своїй школі. А про тебе ми ніколи не забували.

У палаті запанувала німа тиша.

Після всього

Життя бере своє. Тепер у Миколки було дві сім'ї — рідні Довгалюки та Непорожні. А ще – добрий друг Кудлай.

2018 р.

Чверть століття на плаву

Ансамбль української музики “Дніпро” відзначив свій ювілей записом “Дніпрової Саги” на слова Шевченка

“…Ансамбль “Дніпро” є одним з найвідоміших професійних колективів України, який здобув високе визнання серед найвибагливіших професіоналів культурно-мистецького простору, а також численних шанувальників музичного мистецтва. Сценічна культура, високий професіоналізм виконавців, представлення найрізноманітнішого традиційно-народного та класичного інструментарію, інноваційність у виконавських стилях, довершена інтерпретація українського мелосу, музичних творів вітчизняних класиків та представників модерного композиторського письма, створення неповторних художніх образів, змістовність та драматургічна наповненість виконуваних програм, інші вирішальні риси ансамблю “Дніпро” стверджують його безперечну значимість серед музичних колективів України”.

Так відгукувався про ювілярів світлої пам’яті художній керівник Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки академік Анатолій Авдієвський. Ось уже 25 років колектив на високому професійному рівні популяризує українську народну музику, презентуючи оригінальні програми, виступаючи на фестивалях в Україні та за кордоном і організовуючи власний — Київ-етно-мюзик фест “Віртуози фолку”. Ювілей колектив зустрів у роботі – записом вокально-оркестрової партити-думи Володимира Павліковського “Дніпрова Сага” на вірші Тараса Шевченка.

Про секрети творчого довголіття та потенціал української народної музики як культурного коду нації ми розговорилися із художнім керівником колективу, народим артистом України Любомиром Матейком.

Наталка ПОЗНЯК-ХОМЕНКО

— Пане Любомире, ваш колектив народився у 1995-му. Середина 90-х, досить непрості часи, особливо для творчих колективів. Важко було зважитися на таку “авантюру”?

— Ну, з одного боку, якби я знав, що мене чекає, я б, може, дуже і дуже подумав, чи варто братися за таку справу. Але, з іншого боку, ми всі були молоді, сповнені ентузіазму і бажання творити і лишити по собі якийсь слід у житті. Та й зараз, по великому рахунку, вчинив би так само. Бо музика уже – це частина мого життя. І я, стільки часу і зусиль віддавши українській музиці, можу з певністю казати, що українська музика – це скарб і її треба берегти і розвивати на професійному рівні. Це такий же код нації, як мова, як традиції.

— Коли вперше з’явилося таке відчуття?

— Ще під час навчання. Я тоді виступав у складі Буковинського ансамблю пісні і танцю Чернівецької філармонії і десь наприкінці 1980-х ми приїхали на фестиваль “Мерцишор” у Кишеневі. І я відчув, наскільки це потужна і сильна стихія – народна музика. Я тоді ще був класичним скрипалем, перебував більше у такому академічному середовищі, де були свої закони, а тут я побачив абсолютно інший пласт музики. І вона мене захопила. А ще захопило дуже серйозне ставлення до народної музики, яке я побачив на фестивалі. Уже тоді з’явилося бажання і самому спробувати поєднати ці дві речі – народну музику і професійний підхід до справи.

І я почав цікавитися цим напрямком. Це було досить нескладно, бо Буковина славилася народними музиками, як і моя рідна Коломийщина. Я почав звертати увагу на цікаві музичні звороти, притаманні кожному регіону. І це було для мене справжнім відкриттям.

А потім я познайомився із творчістю віртуоза-сопілкаря, народного артиста України Василя Попадюка та його ансамблю “Троїсті музики”. Уже тоді вразила думка, що Василь Іванович практично один, на своєму ентузіазмі, професійно займався популяризацією народної музики. А за кілька років Василя Івановича не стало. І все зупинилося. І я зрозумів, що так не має бути, треба щось робити.

— У вас – своєрідний творчий тандем: Любомир Матейко і Олена Кулик, скрипаль і солістка, художній керівник і директор ансамблю. Ви — з Коломиї, вона — з Житомирщини. Як ви знайшли одне одного?

— Певно, це доля. І тут теж було своє благословення Василя Івановича Попадюка. Коли його не стало і “Троїсті музики” розпалися, хлопці захотіли продовжити ті традиції і створили колектив при благодійному фонді. І мене запросили як молодого скрипаля пограти з ними. І там я вперше почув, як співає Олена Кулик. Це був такий неповторний народний польотний тембр, що я одразу звернув на нього увагу. От ми досі знали Ніну Матвієнко, а це було щось зовсім інше – і не менш цікаво. Там ми і познайомилися.

А потім ми створили свій ансамбль при Київському духовому оркестрі Василя Охріменка, якому я щиро вдячний, що він нас тоді прийняв і дав можливість розвиватися. Назвали ми наш колектив спочатку “Синевир” — як знамените озеро в Карпатах. У Києві в той час українська народна музика майже не звучала! І ми в жовтні 1994 року в Будинку вчителя презентували нашу першу програму, взявши за основу твори Василя Попадюка.

— А коли ви стали “Дніпром”?

— У тому ж році. Якраз на свято Андрія Первозванного ми прийшли до голови Печерської районної ради народних депутатів м. Києва Анатолія Коваленка із листом-проханням зареєструвати колектив, як муніципальний, при Печерському райвиконкомі. Тоді вже ми вирішили орієнтуватися не лише на карпатські мелодії, а на всю Україну, на її культуру і самобутність. А оскільки уже була асоціація з музикою як з водою, зі стихією, то що краще може символізувати цю українську стихію, як не Дніпро!

28 грудня 1995 року ми отримали офіційну реєстрацію. Так що ми 28 грудня відзначили свій перший чвертьстолітній ювілей.

— Які зараз можете назвати головні віхи у вашому творчому житті за ці 25 років?

— Ну, перша віха – це реєстрація, перші костюми, перші концерти, перші фестивалі. Наступна – запис першого альбому “Жива вода”. Черговим вагомим кроком у нашому зростанні 2000 році ми створили фольклорні метаморфози “Ті, що походять від Сонця”. Це був експеримент, бо ми спробували переосмислити народну музику, подати її в іншому ракурсі. І це була надзвичайно цікава робота з режисером Василем Вовкуном, і ми по сьогоднішній день вдячні композитору Володимиру Павліковському за цей досвід.

До речі, вокально-оркестрова партита-дума “Дніпрова Сага” на вірші Тараса Шевченка, відеоверсію якої ми записали днями – ще одна потужна творча робота тріо Вовкун-Павліковський-ансамбль “Дніпро”. Саме Василь Вовкун є автором лібрето, а Володимир Павліковський поклав слова Кобзаря на музику. Твір було презентовано в 2014 році, до 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка, але з нашого боку ще шість років тривала праця над тим, щоб адаптувати цю музику до можливостей такого невеличкого музичного колективу, як наш.

Це був надзвичайно цікавий і, водночас, складний процес, потрібно було врахувати багато складових: від ідеї, композиторського задуму, до втілення в інструментальному складі нашого ансамблю. Ми дуже багато експериментували, вивчали та опрацьовували буквально такт за тактом. Необхідно було втілити виписані композитором неймовірно цікаві музичні гармонії та звороти, в залежності від смислового змісту композицій вибирали українські етно-духові та поєднання ударних інструментів. Надзвичайно цікава, творча і відповідальна робота була над вокальними партіями, адже солістці Олені Кулик голосом народного ліричного сопрано потрібно було створити, змалювати різнохарактерні, часом контрастні образи: епічно-героїчний у “Інтерлюдії” та “Постлюдії”, ліричний “У нашім раю на землі”, драматичний “За байраком байрак”, містично-романтичний “Дума”, грайливо-танцювальний “Тече вода з під явора” тощо.

Зрештою, нашою дружньою творчою командою ми створили твір, який, на наш погляд зазвучав, і ми раді, що тепер можемо презентувати його набагато ширшій аудиторії. І щиро дякуємо Українському культурному фонду за підтримку творчих колективів в умовах карантину і за можливість показати нашу роботу широкій аудиторії.

— Ви згадали про карантин. Яким видався вам цей рік?

— Непростим. На жаль, через карантин ми не змогли цього року провести наш Київ-етно-мюзик-фест “Віртуози фолку”, який за три роки став уже місцем, де зустрічаються професійні і аматорські колективи, де поєднується автентика і сучасні музичні експерименти. Це жанрове розмаїття фестивалю – від автентичних виконавців, сольного співу, сольного інструментального виконання, академічного ансамблевого музикування, гуртового співу, троїстої музики до етно-джазу, фанк-фолку, фолк-року та інших експериментів – і є головною родзинкою нашого фестивалю. Ми підтримуємо тих, хто експериментує в народній музиці, хто розширює ці рамки і спростовує стереотипи, закладені радянським режимом. Але на першому місці стоїть майстерність у всіх її проявах. На нашій сцені виступали “Бовсунівські бабусі”, Ілларія, Ніна Матвієнко, Руслана, Ірина Шинкарук, Георгій Матвіїв, Петро Сказків, Олесь Журавчак, Кирило Стеценко, Іван Ткаленко, гурти The Doox, ТаРута, Ars Nova, GG ГуляйГород, Кралиця, Folky Funky, Zgarda і багато-багато інших.

І ще, звичайно, атмосфера, оця жива фольклорна стихія. Ми думали, можливо провести фестиваль у телеформаті чи ще якось адаптуватися до умов сучасності. Але зрозуміли, що жоден дистанційний формат не зможе відтворити цю фестивальну атмосферу, бо фестиваль перетворився на таку собі творчу лабораторію, де народжуються нові ідеї і нові проєкти. Тому вирішили відкласти все на рік і дуже сподіваємося, що всі карантини закінчаться і ми зможемо знову зустрітися усі разом на нашому фестивалі.

— Ви сказали, що фестиваль “Віртуози фолку” — це така собі творча лабораторія. Але й сам ансамбль “Дніпро” теж можна назвати творчою музичною лабораторією. Адже скільки цікавих талановитих музикантів пройшло через ваш колектив? Той же згаданий Олесь Журавчак теж грав у “Дніпрі”.

— Так, через наш колектив пройшло багато відомих музикантів. Хтось вчився у нас, хтось вчив нас. І я вдячний кожному, хто залишив свій слід в історії “Дніпра”. Той же Андрій Бут, який дав відчути, що таке справжні народні ударні інструменти., Той же Олесь Журавчак, дуже різносторонній особистість, бо крім того, що він віртуоз-сопілкар, він був свого часу заступником міністра культури, а зараз робить унікальні постановки, як от музичне фентезі-шоу “Володарі стихій” – він, до речі, був режисером-постановником і запису “Дніпрової Саги”. Взагалі, нам на сопілкарів щастить. Хочу згадати Володимира Короленка із одного з перших складів “Дніпра”, який зараз працює в Закарпатській філармонії і керує ансамблем “Гудаки”, які грають закарпатську народну музику. Андрія Митрогана, який зараз є заступником директора Львівської опери, Максима Попічука. У нас зараз грає Максим Бережнюк, який освоїв більш як на 50 народних духових інструментів, так само має свій сучасний колектив The Doox і водночас виступає в “Хореї Козацькій” з Тарасом Компаніченком. У нас грає бандурист, заслужений артист України Тарас Яницький, який викладає в КНУКіМ, а цього року захистив кандидатську дисертацію і отримав звання кандидата мистецтвознавства. І так можна розказати про кожного. Наш колектив – ансамбль солістів і кожен у ньому – яскрава творча особистість.

— Чого чекаєте від наступного року?

— Цікавих зустрічей і цікавої роботи. Хоча її і так вистачає, але хочеться, щоб ми нарешті вийшли із цього локдауна і знову почали спілкуватися, почали цінувати моменти, які дарує життя. І самим творити ці моменти. А головне – щоб ми навчилися цінувати своє, цінувати українське, берегти і примножувати нашу культуру. Це справді – невичерпне джерело і для творчості, і для експерименту.

“Із зоряних небес прийдуть і душі предків, які заночовуватимуть в колосках Покровителів Родоводу”.

Дідухи від Олексія Пшеничнюка

Дмитро ПОЖОДЖУК,
член Національної спілки журналістів України, заслужений майстер народної творчості України

Прекрасне в житті, прекрасне в мистецтві допомагає людині жити, допомагає виконувати складну справу життя, бо це прекрасне випрямляє її душу.
Й. В. ҐЕТЕ

Його предки були споконвічними ратаями. Сіяли жито, пшеницю, а звідси і прізвище їхнє з’явилося – Пшеничнюк. Та й саме місто Житомир, де Олексій народився в 1979 році, чи не єдине у світі, назва якого складається з хліба і миру. Акурат на Житомирщині найбільш родючі землі, на яких колись в селах колосились жита і пшениці, наливались соком яблука і груші, милували око мальви та чорнобривці і стояли на сторожі обабіч гостинців випростані тополі. А селяни, йдучи ввечері з поля після трудового дня, чарували усіх своїми піснями.

Пісні, танці, звичаї та обряди були в жителів на всі випадки: від сватання до весілля, від гаївок до зажинків... З першого зажинкового снопа з добірним зерном виготовляли селяни дідуха. Одні мудрували над тим снопом, складали до купочки в жменю колосочки, перев’язували їх солом’яною плетінкою і створювали своєрідне дерево життя. Інші просто заносили снопа в клуню і зберігали там до Різдвяних свят, а тоді урочисто заносили на Святвечір до хати, де вже накривали стіл і ставили на нього дванадцять пісних страв – все, що Бог уродив.

Дідуха згори обарвлювали васильком благоуханним та різними сухоквітами, гілочками льону, бо він був знаком урожаю, зажитку, маєтності, довічного предка, родоначальника династії, світського життя українців, оберега роду. Дідух фігурував покровителем родоводу, богом усіх душ тих прародичів, хто відійшов від родини в зоряне царство і хто злучає та здійснює відносини прабатьків з потомками.

А відтак минали свята, приходили щедрувальники, господар виносив того Діда (снопа) з хати на обійстя, збирав з нього жменю зерна, яким починали сівбу навесні, і спалював, а молодь перестрибувала через отой вогонь. А міщани, які купували дідуха на базарі, або їм приносили родичі з села, ті зерна збирали і пташок годували, а соломку спалювали на перехресті доріг і попіл розсівали по царинках. Тепер ця оповідь виглядає як казка, бо вже й женці не жнуть, і жита не колосяться, і пісень народних не чутно. По широкополих ланах жовтіє ріпак, бо його дорожче можна продати, пісні наші замінила попса, а народні майстри старшого покоління давно вже покинули цей світ. І, здавалось би, уже деякі види народної творчості відмирають разом із своїми творцями. Та в українців потяг до творчості закладено в генах і рано чи пізно він загорається і спалахує новим полум’ям. Так сталося і з героєм моєї оповіді Олексієм Пшеничнюком, який народився в Житомирі в сім’ї робітників. Батько Анатолій працював будівельником, мати Галина – кравчинею. Окрім Олексія в сім’ї був ще син і дочка, яким батьки прищеплювали любов до праці, пошану до старших, любов до України, виховували на кращих зразках української і світової літератури, бо в сім’ї була велика книгозбірня.

Як Олексій підріс, то почав прислуговувати в храмі святого Миколая, де служив на парафії священик Василь Кобелюк, котрий походив із Західної України. Якось перед Різдвяними святами хлопець запримітив у святині щось дуже схоже на ялинку, але воно виглядало ще презентативніше. Як з’ясувалося, то був майже забутий на Поліссі дідух, артистично зроблений з колосків жита й пшениці. Побачене не давало спокою Олексію, він прагнув і собі зробити такий мистецький витвір, тільки меншого розміру. Але час минав швидко, юнак знайшов собі інше заняття, а небавом вступив до Житомирського державного університету імені Івана Франка, аби глибше пізнати історію свого народу і свого роду, його культуру, звичаї і обряди. І вже в 2006 році таки ризикнув і зробив свого першого в житті дідуха, а перегодя – і павука. Так Олексій Пшеничнюк взявся за соломоплетіння. Майстрів, які вміли це робити, поблизу не було, то вчився, як міг. І літератури відповідної не було, але українці кажуть: хто шукає – той знаходить. Отож і Олексію пофортунило знайти книгу Любові Саннікової “Свята мова творця у звичаї народу”. Йому просто захотілось відтворювати такі речі, як у книжці, щоб їх можна було використовувати в побуті, особливо на свята. Він уже був одружений – і цією штучністю зацікавилась і жінка Олексія Ганна. Першою її роботою з соломи був різдвяний павук. Так і почали робити: він – дідухи, вона – павуки.

У книзі були добрі ілюстрації одиничних виробів із соломи, як-от витвори високославного мастака із Здолбунова Миколи Огородника. А вже відтак у Фейсбуці побачив дідухи Марії Кравчук з Волині. І тільки в 2014 році Олексій Пшеничнюк придбав книгу Ольги Лобачевської “Возьми простую соломку”, видану в Білорусі. Звідти і осягнув усі опорні техніки соломоплетіння. За кожним витвором фігурував правдивий мастак зі своїм творчим мудруванням, зі своїми таємницями навику. І ці віртуози навіть і не здогадуються, що вони мають такого винятково вивченика як Олексій Пшеничнюк.

Плине час, а Олексій уже почав виготовляти з соломи багатоманітні обереги, плетениці і діадеми, забавки, фігури, скриньки... Він уже популярний народний митець не лише на Житомирщині, а й в Україні та чужоземних світах, куди везуть поціновувачі творчості Олексія Пшеничнюка його витвори. Уже й синочок народився, якого нарекли Жданом, і донечка Зоряна є, які колись продовжать татову справу. І стало творцеві в місті затісно, в 2018 році він переселяється в село Озерянка поблизу Житомира, обзаводиться там земельною нивою і починає сіяти жито-пшеницю, аби мати свою солому. І трішки ячменю та льону. А ще – різних сухоквітів. І починаються тоді в Олексія переживання: аби засухи не було і жито вродило, аби вітрів не було сильних, які б могли то жито поволочити і знищити його працю. Аж після цього всього наступають жнива. Як у давнину. Митець ходить і радіє, коли все в нього вийшло, хоч працював у поті чола, поки дійшов до фінішу. На жнивах уже працюють усі: і жінка, і діти. А вже перегодя починають чаклувати над соломою і колосками та витівати всякі витвори, які небавом прикрасять оселі українців, виставки і фестивалі.

В Олексія Пшеничнюка було видимо-невидимо благосних подій, а серед них персональні виставки “Космос древньої України” та “Витоки” і особливо незабутньою виявилась виставка в Житомирському музеї космонавтики. Він провів понад півсотні майстер-класів з соломоплетіння і виготовлення дідухів та павуків у Києві, Старокостянтинові, Старому Острополі, Коростені, Житомирі... Його великі дідухи прикрашали на Різдвяні свята вулиці і площі Житомира, Кам’янця-Подільського, він був учасником фестивалів “Живий вогонь єднає Україну”, “Коляда в Тетерівському Кіші”, “Рушники рідного краю”, “Обжинки”, брав участь в теле- і радіопередачах “Крокуй за обрій”, “Мамина доля”...

Своїми витворами Олексій Пшеничнюк достойно презентує Україну в далеких і близьких світах, стверджує, що народна творчість в Україні відроджується в молодому поколінні. В Олексія багато кебетливих виучеників, особливо серед школярів. Це Микита Сметанюк, Матвій Пономарьов, Владислав Волотівський, які вже добре вистудіювали матеріал, засвоїли різні техніки плетіння, можуть працювати самотужки і виробляти гарні штуки.

Траплялись в життєвій біографії художника й різні пригоди. Про одні з них згадує з усмішкою, про інші – з спочуванням. Як про оцю.

— Я ще тоді жив у Житомирі, — спогадує Олексій Пшеничнюк. – Якось зателефонували мені незнайомі і попросили виготовити для них павуків. Це вже був березень. Але ми ще мали солому, і дружина зробила. Ми домовились із замовниками про зустріч. Вони повинні були приїхати до нас додому. Мій будинок знаходився навпроти зупинки, я вийшов їх здибувати. З автобуса вийшла молода пара. Першим, на що я звернув увагу, було щось дивовижне в їхнім позорі. І в рухах теж відчувалась якась невпевненість. Коли вони проходили вузький коридор – жінка дістала телескопічну паличку на взірець вудки. Я зрозумів, що вони незрячі, а чоловік розглядав силуети. Як виявилось, павуки їм були потрібні в їхній реабілітаційний центр для людей з проблемами зору. Вони руками вимацували павуків, аби відчути їхні контури. Потім я відвіз їх машиною до відділення нової пошти, бо оті павуки були потрібні в іншому місті. На пошті відмовились їх пересилати, сказали, що вони не дійдуть цілими. Ми придбали пригідну коробку, і чоловік повіз їх рейсовим автобусом. Ми з жінкою раділи, що змогли їм пригодитися...

Свій шлях до опанування цього виду народного мистецтва Олексій торував довго. Починав свою трудову діяльність оператором котельні, відтак пішов батьківським шляхом і став будівельником і тільки згодом взявся за солому.

— А ось ще одна історія, — посміхається Олексій. — Колись вона мене розвеселила. Якось я був на свято Маковія чи Спаса (точно не пригадаю, але в один із цих днів) на одній з центральних вулиць міста Житомира зі своїми виробами. В нас є така вулиця Михайлівська, місце збору митців. До мене підійшов чоловік і запитав, чи можу зробити дідуха у півтора метра заввишки. Бо в нього зять приїде з Німеччини (дочка вийшла заміж за німця) на Різдвяні свята. І він хоче його здивувати дідухом замість ялинки. Я мовлю, що можу таке зробити. Він залишив номер телефону і повідав, щоб на кінець листопада був готовий. Я до цього часу таки зробив дідуха. Телефоную за вказаним номером, чую жіночий голос. Прошу покликати того чоловіка, але виявляється його ніхто не знає і потрапив я не туди. Я стиснув плечима. Думаю, так і буде. Пізніше, десь в грудні, мене запросили зробити виставку моїх робіт в міській раді на день відкритих дверей. В призначений день я припожалував і почав монтуватись. Мені придалась допомога – тож зазвали чоловіка, підсобного працівника. В ньому я пізнаю свого замовника. Кажу йому: о, то ось ваш дідух, готовий. А він каже, що не в курсі, але то, імовірно, замовляв його братблизнюк. Каже, навіть родичі нас плутають. Ну, а мені дуже важко віриться в таку ідентичність й існування брата-близнюка...

Зараз у майстра особливо гаряча пора, бо треба встигнути зробити десятки дідухів, адже Різдвяні свята, на які за традицією будуть збиратися українські роди за урочистим столом, а вночі із зоряних небес прийдуть і душі предків, які заночовуватимуть в колосках Покровителів Родоводу, які виготовляє Олексій Пшеничнюк та інші майстри на українських землях.

Олена ЩЕРБАНЬ,
докторка історичних наук,
етнологиня

«Панянок» для дівчаток-хрещениць, та «вершників на конях» — для хлопців

Нова радість стала,
Яка не бувала –
Над вертепом звізда ясна
Увесь світ засіяла....

Ось уже Святвечір і Різдво Христове... У моїй ЕтноСадибі-музеї “Лялина світлиця” традиційно залунає щедра Коляда, збереться вся родина за столом, аби поспілкуватися, разом зустріти першу зірочку, повечеряти.

Тож причепурю печі, хатинки, вивітрю рушники й килими, постелю новенькі скатертини на стіл. Гарну вишиваночку та хустку з намистом вже маю. Горщиків новеньких для куті й узвару та й глечик, вже купила в найкращого опішнянського гончаря, дідуха і павука зробила, смачних горіхів та насіння, цукерок і сушениць приготувала для колядників. Тож лишиться напекти різдвяних наших пряників “панянок” для дівчаток-хрещениць, та “вершників на конях” для хлопців, і приготувати святвечірній стіл для всієї родини і гостей. Із задоволенням поділюся деякими рецептами зі свого арсеналу. До речі, до Святвечора готуються заздалегідь – з весни – заготовляючи весняне різнотрав’я для різдвяного дідуха. З літа заготовляли зерно – пшеницю – для куті, грушки і яблучка та сливки сушили для узвару.

Головна страва на Святвечоровому столі є КУТЯ.

Кутя (пшениця) – традиційна страва на свята зимового циклу українців. Кутя – давня ритуальна страва у вигляді каші, приготованої з варених пшеничних зерен з додаванням узвару, маку, горіхів, меду чи цукру. Кутя є традиційною стравою для усієї України на Святвечір. У різних регіонах України буває густою та рідкою, в залежності чи додавали у варені зерна пшениці з маком і медом узвар (вар) чи ні. Її споживали на Святвечір першою. Подекуди нею ж і завершували Вечерю (Коломия).

Кутю готували тричі: перед Різдвом, перед Святим Василем та перед Богоявленням. Кутю готували в новому глиняному горщику, у ньому ж і ставили поряд з узваром (варом) на покуть. Вечір перед Різдвом 6 січня називається “Багата кутя”.

Кутя – головна серед 12 пісних страв. Подавали кутю до столу в мисці чи макітрі. Першу ложку куті належало взяти батькові. Батько (голова сім’ї кутею спочатку віншував дружину, відтак кожну дитину: “Христос рождається! Бажаю тобі...”). Батькові побажання не повторювалися (Покуття). На Подніпров’ї господар, з’ївши першу ложку куті, другу підкидав до стелі – придивлялися: якщо зернята прилипали, це віщувало успіх в господарюванні, бджільництві, добрий врожай. На Поділлі, з’ївши три ложки куті, дівчата бігли на подвір’я і прислухалися: у якій стороні собака загавкав, туди й заміж піде. Повечерявши, на столі лишали кутю в мисці. Вечір перед Святим Василем, 13 січня – Щедра кутя. Кутя – головна серед скоромних (з м’ясом) страв. Вечір перед Богоявленням, 18 січня – Голодна кутя. Кутя – головна серед 12 пісних страв. Батько підкидав першу кутю до стелі – якщо прилипли зернята – на врожай і здоров’я. Після вечері парубки виходили надвір і стріляли з рушниці – проганяли кутю, примовляючи: “Геть кутя з покутя. А узвар – на базар”. Поминаючи небіжчика, готували і подавали “коливо” – варені зерна пшениці (з початку XX століття подекуди рис), залиті медовою ситою (вода з медом). Іноді коливо можуть називати “кутя”.

Кутю я готую так: 500 грамів зерна пшениці заливаю 1,5 л окропу, додаю дрібку солі і готую на повільному вогні, не перемішуючи. З десяток років готую кутю в горщику в печі. Треба слідкувати, аби кутя не пересохла, за потреби долити окропу. Коли трохи схолоне – кладу ложку меду, він розтане і всотається у розварені зернята. Готову кутю викладаю в широку миску, додаю ще меду, розтертого маку грамів 200, доливаю узвару і кладу зварених “сушениць” — грушок і сливок з узвару. Щедро посипаю подрібненими волоськими горіхами. Таку кутю бачила на столі і їла – я люблю їсти кутю, у бабусі Марії на столі і в мами. Тож так самісінько готую і я. Мама розповідала, що коли я вперше готувала самостійно кутю – років у 16 – я спитала, а як я знатиму, що кутя зварилася. Мама відповіла – кутя зварена, “коли очі витріще”. Тобто – розвариться.

Почесне місце після куті й узвару на святвечоровому пісному застіллі займає.... БОРЩ! Так, пісний борщ. Він буде червоний, з квасолечкою, заправлений засмажкою з цибулі і моркви. На просторах Інтернету мені трапилася наступна інформація: у родині Косачів варили пісний борщ на Свят-вечір. Окрім нього готували пісний борщ з грибками і рибкою, з рисом і рибою, а також пиріжки печені з капустою, кутю пшеничну з маком і медом.

Є унікальний, записаний мною рецепт приготування борщу з грушками, але він не пісний, а з м’ясом. Тож його я готую 7 січня, на Різдво.

Борщик з грушками

Автентичний рецепт зимового борщу з Полтавщини. Вперше я про нього дізналася лише у 2014 році, в селі Кирило-Ганнівка, Зіньківського району. Цей борщик готували на Різдво, 7 січня. Цей борщ ще можна назвати “чорний борщ”, “різдвяний борщ”. Він багатий, панський, бо зі смачним, мастким м’ясом на реберцях. Беремо глиняного горщика, обполіскуємо його окропом. Складаємо в теплий горщик (борщівник – 3-3,5 літровий) підсмажені в ринці подрібнені на порційні шматки свинячі реберця (300 грамів), додаємо подрібнених “соломкою” буряків червоних з квасу (150 грамів), туди ж ошпарених окропом сушених в сушні (вони підкопчені) грушок (200 грамів, грушки порізані навпіл), додаємо картоплю (3 середні картоплини) порізану не дрібно, заливаємо окропом до вінець горщика і ставимо в піч. Борщик закипить і умліватиме хвилин 30. Виймаємо, додаємо засмажку – підсмажена на олії цибулина, морквина середнього розміру (подрібнена соломкою), зі 100 грамами мелених томатів (можна замінити на 2 столові ложки пасти) і січену капусту (грамів 200). Солимо, перчимо. Засовуємо в ПІЧ. Мліє ще 20 хвилин. До такого борщу окремо можна подавати сметанку.

Є ще один цікавий рецепт зимового борщу зі сливами.

Борщик зі сливками або чорний борщ

Цей борщик особливий у сьогоденні тим, що в ньому відсутні помідори, але присутні гнічені сливи і некваше-ний червоний буряк. Справа в тім, що борщі українські масово “почервоніли” від додавання в них томатів лише з другої половини XX століття. Цей борщ найсмачніший на бульйоні з качки. Попередньо підсмажені шматочки качки (300 грамів) скласти в горщик, залити окропом, додати лавровий листочок, кілька горошин чорного перцю, шматочок сирої цибулини, ледь присолити і в піч. У зварений запашний бульйон додаємо натертий на дрібну терку і підсмажений на тій сковорідці, де смажили качатину, червоний буряк та гнічені сливи без кісточок (по 200 грамів) та одну обчищену цілу картоплину. Ставимо в піч на 10 хвилин. Додаємо 2-3 картоплини дрібно порізані, а також засмажку з цибульки, моркви та болгарського перцю, виймаємо цілу, але вже зварену картоплину з горщика – товчемо її і знову в борщ, вмліває до готовності. Січену капусту можете додати разом із засмажкою по бажанню. Підсолити, поперчити, присмачити зеленню базиліка. Подавати з дрібно нарізаною зеленню кропу, зубчиками часнику, цибулею.

“Бажання залишитися наодинці з Богом зростало разом із болісною вірою в чудо Божистого Пришестя моєї матері”

Чудо Божистого пришестя

Софія МАЙДАНСЬКА

Бабуся певно намагалася запрязнитися з новими, прийшлими людьми іншої культури, інших звичаїв, тому якось ми пішли в гості до вчительки російської мови. Була люта зима, йдучи узбіччям дороги, я побачила таркату курку, що стоячи на одній нозі, так і замерзла. Побачене так вразило, що присівши біля неї навпочіпки, почала зігрівати її подихом, сподіваючись, що відтановиться. Замітало снігом, і бабуся, йдучи попереду, зразу й не помітила, що мене немає поруч. Я так перейнялася процесом “відродження” замерзлої курки, що навіть не відгукнулась, коли мене покликали. Добре, що бабуся повернулася, бо я також почала поволеньки обертатися в крижинку.

Увійшовши з різдвяного холоду до помешкання вчительки, ми опинилися в справжній “російській бані”, грубка пашіла жаром і повітря одразу огорнуло нас задушливою періною. Вдома ми не звикли до такої парні, а ще, на додачу, нас пригостили “російським чаєм”, його пила вперше, бо вдома на сніданок готували каву з молоком, а напари з цвіту липи, рум’янку чи бузини, або гіркі – з вербової кори та полину, бабуся давала мені лише при застуді. Єдине, що впадало у вічі – на ліжку темно-синє сатинове простирадло з червоними трояндами і такі ж подушки. У бабусі був певний культ білизни: її виварювали, підсинювали, витягали, прасували; особливо в зимові дні, коли білизну заносили з морозу, вона виповнювала кімнати дивовижною хрусткою свіжістю. У селі я також ніколи не бачила на постелі темної білизни, навіть верітки й ті були білі. То ж тепер, коли зважаючи на негоду і пізню годину вчителька запропонували переночувати в неї, злякавшись, що мені доведеться спати на цій “брудній”, з огляду на колір, білизні, я майже влаштувала істерику. Врешті, подякувавши за гостину, бабусі довелося відмовитися від ночівлі.

“Російська баня і російський чай” таки далися взнаки, бо наступного дня мене вже опосів пекельний вар застуди і я стоїчно сьорбала гіркий вербовий трунок.

Була ще одна спроба порозумітися з “братнім російським народом”, коли в домі з’явилася майже “Пушкинская няня”. Вона назвалася чи то учасницею переможного наступу на Берлін, чи самовидцем не менш успішних дій партизанської дивізії Ковпака... Тоді я вперше побачила, як при відсутності губ та брів можна створювати ілюзію краси лише за допомогою огризка чорного олівця і криваво-червоної помади. Пушкінська няня не знала ні румунської, ані української, однак запевняла мене, чотирирічну дитину, що невдовзі ввесь пролетарський світ розмовлятиме лише російською.

Того холодного березневого ранку я нудилася в кімнаті, бо мене не пускали надвір, до моїх ровесників, дідусь із бабусею вже були в школі, коли по радіоточці почали застрашливо вити сирени та раптом, гучніше від сирен, завила-заголосила моя няня. Спантеличено витріщившись на нестримний потік сліз, що стікав по жолобках її підзолистих зморшок, я обережно спитала: чого ти плачеш?.. Вона вибухнула ще гучнішим риданням: сьогодні помер Сталін – та де ж мені, малій, збагнути непоправну, планетарну втрату всього прогресивного людства, втрату батька всіх народів?.. Слухаючи її невтішні схлипи, мені стало дуже незручно і соромно, що жодної сльозинки не можу видушити зі своїх очей. Забившись під дідусевий письмовий стіл, почала гарячково думати, чим би то роз’ятрити до сліз своє серце і згадала про Синця, до якого вже не раз ходила з бабусею на Руський цвинтар. Коли подумала про маленького хлопчика Остапчика-Синця, який бавився зі мною і помер, а я його не пам’ятаю, навіть не можу пригадати його обличчя – мене огорнув такий самотинний туск, що я щиро заридала.

Бабуся не на жарт занепокоїлася, коли застала вдома дует ревних тужільниць і невдовзі розпрощалася з “Пушкінською нянею”, бо, як писав класик, “умом Россию не понять... В Россию можно только верить.”: і вони вірили спочатку в образ “царя-батюшки”, а потім у “батька народів...”

Пізніше у мене змінилися ще дві няні: смаглява, чорноока і чорнокоса дівчина-підліток Маріуца, за нею Домніка: мені було п’ять, а їй п’ятнадцять, ми весело бавилися, потім бабуся вирішила взяти гуцулку, щоб я не забула рідної мови. І до нас, за рекомендацією панства Стратичуків, приїхала з Веженки Катерина – саме та дівчина, про яку в Карпатах співають, “А я теє дівча люблю, що біле, як гусє...” Ми з нею також товаришували, аж доки не стався прикрий випадок: Катерина сіла писати листа до своєї мами у Виженку, щоб я не заважала, дала мені аркушик паперу та олівець. Я спитала, чи можу також написати листа до моєї мами. Звісно можеш, — зраділа Катерина, бо деякий час не буду їй перешкоджати. Я не журилася тим, що не знала ще абетки, була певна – моє письмо мама зуміє прочитати. Єдине що турбувало – для мого листа не було конверта і я просила Катерину його відіслати. Вона заспокоїла, що неодмінно відішле і я почала натхненно “карлючити” листа. Найніжніші, найщиріші, найпрекрасніші слова були вкладені до тієї першої, самостійної епістоли, ще й у куточку аркуша намалювала свій портрет, щоб мама побачила, яка я вже велика. Минуло кілька днів і я чомусь опинилася в тій частині городу, де була викопана яма для різного сміття. На щастя, тоді ще не було ні поліетилену, ні пластику і все, що опинялося в ямі, за кілька років ставало добривами для грядок, я зазирнула до ями і раптом мене наче вдарили навідмаш – там побачила свого листа, Катерина його викинула. Вперше віч-на-віч зіткнулася з обманом; нестерпно було усвідомити, що цього листа моя мама ніколи вже не прочитає...

Та саме від Катерини я дізналася, що існує всевладна, всевидюща сила, вона карає і милує, дає і забирає, вона любить кожну істоту і навіть коли карає – то також із любові, бо все, що на землі, створено Її милістю, і це – Господь Бог і тільки Він може допомогти людині, коли їй важко і вже ні від кого не можна сподіватися допомоги, адже Бог чує навіть найменшу дитину, Бог там, високо на хмарах...

Якось, холодної осінньої днини чалапала одна по мокрому споришу подвір’я, накрапав дрібний дощик, хмари спустилися дуже низько, майже чіпляючись нашого даху, і я подумала – випадає добра нагода без свідків поспілкуватися з Богом. Зрозумівши, що мій лист вже не дійде до мами, вирішила спробувати – може Бог передасть мамі мої бажання. Вдивлялася в сиву бараницю хмар, намагаючись розгледіти бодай тінь Бога. Не будучи певною, що мене почують, усе ж почала творити свою дитячу молитву: просила – як-що Бог мене бачить, нехай перекаже мамі, що я ладна щодня пити кальцій і риб’ячий жир, лише б вона скоріше приїхала, та ще – кілька блискучих, скляних іграшок на ялинку і ляльку.. Я ревно молилася, аж на очах виступили сльози і ніхто не заважав – були тільки я та дощове небо...

Досі дивуюся тому, що сталося напередодні Різдва. Саме на Миколая прийшов нам великий пакунок, і це була перша посилка від мами. Коли її розпакували, я була приголомшена побаченим: ялинкові іграшки, ціла пака ялинкових прикрас: дбайливо припасовані одна до одної, великі розмальовані кулі, блискучі, матові, у вигляді звірят, овочів, фруктів, цілі композиції з дрібненьких сяючих намистин і що дивно, подолавши такий “космічний” шлях із Красноярська до Остриці, жодна іграшка не розбилася. А на самій горі, у сповитку з тонкого паперу лежала лялька, таких я ще ніколи ні в кого не бачила, як тепер говорять чистий “ексклюзив”. За формою вона нагадувала сучасну ляльку-барбі, тільки значно більшу: дівчина з русявою косою, вбрана у вишуканий український стрій, в якому кожна деталь була ретельно відпрацьована.

З того дня, бажання залишитися наодинці з Богом зростало разом із болісною вірою в чудо Божистого Пришестя моєї матері. Я навіть не уявляла собі, як вона виглядає, певно фотографії були, та чомусь родичі їх сховали, бо жодна не потрапляла мені на очі. Я вдивлялася в небесну сферу і боялась невірним жестом думок порушити невидимий, але такий реальний контакт із силою, яка була схожа на Юрка, (маминого молодшого брата, який тоді навчався у Львові), бо радість од передчуття зустрічі з Юрасем завжди, на місяці, тижні, дні, години, бігла попереду нього... Ця радість не мала собі рівних, час очікування був поза реальним часом, не чула землі під ногами, лише один порив, політ, вознесіння, щоби повиснувши на шиї “Георгія Змієборця”, пірнути обличчям у м’які хвилі його волосся і відчути запах найчистішого озону, що, як після довгожданої літньої грози, виповнює всю землю.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**
Відповідальна за випуск **Любов ГОЛОТА**
Редколегія **Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Микола ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК, Іван ЮЩУК**
Заступник головного редактора з виробничих питань **Наталія СКРИННИК**
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**
Відділ культури **Едуард ОВЧАРЕНКО**
Відділ коректури **Ольга ЖМУДОВСЬКА**
Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН**
Інтернет-редактор 279-39-55

Черговий редактор **Ольга ЖМУДОВСЬКА**
Бухгалтерія 279-41-46
Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**